

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Bakalářská práce

2021

Aleš Peška

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

**Mediální reflexe Krčmaňské aféry v československém
tisku**

Bakalářská práce

Autor práce: Aleš Peška

Studijní program: Soudobé dějiny

Vedoucí práce: PhDr. Tůma Oldřich, Ph.D.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17.4.2021

Aleš Peška

Bibliografický záznam

PEŠKA, Aleš. *Mediální reflexe Krčmaňské aféry v československém tisku*. 48 s. Bakalářské práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut Mezinárodních studií. Vedoucí práce PhDr. Tůma Oldřich, Ph.D.

Rozsah práce: 78 493 znaků

Anotace

Bakalářská práce *Mediální reflexe Krčmaňské aféry v československém tisku* se věnuje neúspěšnému pokusu o atentát z roku 1947, který byl proveden na nekomunistické ministry Petra Zenkla, Prokopa Drtinu a Jana Masaryka. Práce pomocí kvantitativní obsahové analýzy zkoumá dobová československá periodika Rudé právo, Svobodné slovo, Lidovou demokracii a Svobodné noviny. Pro účely této práce byla záměrně vybrána největší stranická tištěná média. Jako kontrolní prvek analýzy byly zvoleny již zmiňované nestranické Svobodné noviny.

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jakého množství prostoru se Krčmaňské aféře dostávalo v jednotlivých denících za období od 10. září 1947 do 25. února 1948. Výsledky jednotlivých analýz jsou vzájemně komparovány a následně konfrontovány s doposud zjištěnými skutečnostmi.

Bakalářská práce je na základě odborné literatury doplněna o společenskohistorický kontext, související s Československem od konce druhé světové války až do února roku 1948. Kromě společenskohistorického kontextu se práce také věnuje neméně důležitému tématu obnovy poválečného tisku. V neposlední řadě se práce zabývá samotným průběhem Krčmaňské aféry a jejího zařazení mezi obdobné aféry, které probíhaly v roce 1947.

Annotation

This bachelor's thesis on the Czechoslovak press coverage of the Kreman affair deals with the unsuccessful assassination attempt on the non-communist ministers Petr Zenkl, Jan Drtina and Jan Masaryk, which took place in 1947.

Quantitative content analysis is used to examine contemporary Czechoslovak periodicals Rude pravo, Svobodne slovo, Lidova demokracie and Svobodne noviny. For the purposes of this paper, the largest party-affiliated media were chosen intentionally. As a control element of the analysis was chosen the aforementioned nonpartisan Svobodne noviny.

The purpose of this paper is to find out what was the extent of coverage of the affair in the individual dailies between 25 September 1947 to 25 February 1948. The results of individual analyses are compared and later confronted with facts known to date.

The paper is supplemented by a social and historical context related to Czechoslovakia from the end of WWII to February 1948, which is based on research in

secondary sources. Apart from social and historical context, this paper also deals with the no less important topic of the post-war press revival. Last but not least, the paper deals with the Krcman affair itself and its place among other affairs that took place in 1947.

Klíčová slova

Krčmaňská aféra, tištěná média, Jan Masaryk, Prokop Drtina, Petr Zenkl, Svobodné slovo, Rudé právo, Lidová demokracie, Svobodné noviny

Keywords

The case of Krčmaň, print media, Jan Masaryk, Prokop Drtina, Petr Zenkl, Svobodné slovo, Rudé právo, Lidová demokracie, Svobodné noviny

Title/název práce

The Czechoslovak press coverage of the Krcman affair

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu bakalářské práce PhDr. Oldřichu Tůmovi, Ph.D. za odborné vedení a za pomoc při zpracování této práce. Dále také děkuji doc. PhDr. Jiřímu Vykoukalovi, CSc. za cenné rady při konzultacích. V neposlední řadě bych chtěl poděkovat své rodině za trpělivost a za vytvoření dostatečného prostoru pro sepsání této práce.

Obsah

1. Úvod	3
2. Poválečné Československo	6
2.1. Formování nového Československa	6
2.2. Košický vládní program	6
2.3. Národní fronta	7
3. Komunistické upevňování moci v letech 1945-1948	8
3.1. Bezpečnostní složky	8
3.1.1. Státní bezpečnost	9
3.2. Volby 1946	10
3.3. Československo na cestě do sovětské sféry vlivu	11
3.3.1. Marshallův plán	11
4. Od Marshallova plánu k atentátu	12
5. Atentát na nekomunistické ministry	13
5.1. Petr Zenkl	14
5.2. Jan Masaryk	15
5.3. Prokop Drtina	16
5.4. Průběh a vyšetřování atentátů	17
6. Komunistická diskreditace oponentů	19
6.1. Nechanická aféra	20
6.2. Slovenské protistátní spiknutí	20
6.3. Mostecká aféra	21
7. Československý tisk v letech 1945-1948	22
7.1. Poválečná očista tisku	22
7.2. Ovládání médií	23
7.3. Československý tisk v letech 1946-1948	24
7.4. Rudé právo	24
7.5. Svobodné slovo	25
7.6. Lidová demokracie	26
7.7. Svobodné noviny	27
8. Metoda výzkumu	28
8.1. Kvantitativní obsahová analýza	28
8.2. Aplikace metody	28
9. Krčmaňská aféra v Rudém právu	29
10. Krčmaňská aféra ve Svobodném slově	32
11. Krčmaňská aféra v Lidové demokracii	35
12. Krčmaňská aféra ve Svobodných novinách	37
13. Srovnání médií	40
13.1. První etapa	41
13.2. Druhá etapa	42

13.3. Třetí etapa	43
13.4. Souhrn	44
14. Závěr	46
Summary	48
Použitá literatura	49

1. Úvod

Konec druhé světové války přinesl do střední Evropy vytoužený mír a vysvobození z nacistické nadvlády. Všeobecné nadšení z ukončení nejhoršího válečného konfliktu však brzy vystřídala střízlivost z tehdejší reality, která vedla k bipolárnímu rozdělení světa, tzv. *studené válce*. Do tohoto stavu se bývalí spojenci z dob druhé světové války dostali především vzájemnou nedůvěrou, neshodami týkajícími se poválečného uspořádání, poválečných reparací, porušováním Jaltských dohod a snahou Sovětského svazu o vytvoření sféry vlivu ve střední a východní Evropě.

V československém prostředí hrálo významnou roli stigma „západní zrady“ v podobě předválečné Mnichovské dohody. Vzhledem k rezervovanějšímu přístupu západních mocností k exilové vládě a podobě poválečného Československa upřednostňoval tehdy ještě exilový prezident Edvard Beneš spolupráci se Sovětským svazem, který byl v různých otázkách týkajících se Československa vstřícnější. Tohoto aspektu si byli vědomi i českoslovenští exiloví komunisté, kteří se samozřejmě snažili využít situace ve svůj mocenský prospěch v budoucím Československu. Zásadní roli sehrála připravenost Komunistické strany Československa při vytváření Košického vládního programu a následné vítězství v celostátních volbách v roce 1946. Vzhledem k silné poválečné pozici KSČ na konci druhé světové války měli komunisté vedoucí funkci při výstavbě poválečných bezpečnostních sborů, čehož efektivně využívali již od vzniku poválečného Československa. V rámci upevňování moci bylo pro KSČ nezbytné odstraňovat a diskreditovat politické oponenty za pomoci vykonstruovaných akcí či obvinění.

Krčmaňská aféra se zapsala do českých dějin jako jeden z mála provedených politických pokusů o atentát. A i když se jednalo o neúspěšný atentát na tři nekomunistické ministry, tak posloužil KSČ jako záminka pro následný policejní dohled uvedených ministrů. Následné vyšetřování skutku dovedlo vyšetřovatele do obce Krčmaň, podle které získala aféra jméno a k olomouckému sekretariátu KSČ. Komunistické převzetí moci v roce 1948 však vyšetřování atentátu přerušilo a viníci tak nebyli nikdy potrestáni.

Nedílnou roli v poválečném Československu sehrál také tisk, který byl převážně stranický a zaměřoval se kromě informování také na vytvoření pozitivního obrazu své vlastní strany, či poskvrnění svých oponentů. Cílená propaganda tedy byla nedílnou součástí denního poválečného tisku. Kromě propagandy byl mediální prostor mnohdy ovlivněn také nejrůznějšími dezinformacemi, které měly jako podpora propagandě vykreslit zejména KSČ jako jedinou možnou volbu pro obyvatele Československa.

Cílem této bakalářské práce je prozkoumat, kolik prostoru se dostávalo *Krčmaňské afěře* v československém tisku. Práce analyzuje novinové články z československých stranických deníků *Rudé právo*, *Svobodné slovo*, *Lidová demokracie* a jednoho nestraničského deníku *Svobodné noviny*.

Práce se v první části věnuje historickému kontextu poválečného Československa, který je nezbytný k pochopení politické situace předcházející *Krčmaňské afěře* a únoru 1948. Kromě historicko-politických souvislostí spojených s poválečnou situací v Československu, se práce v první části dále věnuje postavení tištěných médií a samotné *Krčmaňské afěře*. První část bakalářské práce vychází zejména z literatury odborníků, kteří se poválečnou situací v Československu dlouhodobě zabývají. Mezi nejstěžejnější literaturu mapující poválečné Československo v letech 1945-1948 jsem zvolil *Nekrvavou revoluci*¹, *Československo v letech 1945-1948, 1. část*² a *Protistátní bezpečnost*³ od Karla Kaplana, *Češi a Slovinci ve 20. století*⁴ od Jana Rychlíka a v neposlední řadě *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku 1944-1945*⁵ od autorů Jiřího Vykoukala, Bohuslava Litery a Miroslava Tejchmana. Neméně důležitou literaturou pro první část práce se stala odborná literatura věnující se české mediální historii. Zejména pak odborné publikace *Dějiny českých médií*⁶ od autorů Jana Jiráka, Petra Bednaříka a Barbory Köpplové a *Dějiny českých médií 20. století*⁷ od autorů Jakuba Končelíka, Pavla Večeři a Petra Orsága. Jakožto stěžejní publikaci věnující se problematice *Krčmaňské aféry* jsem zvolil: *Krčmaňská aféra: Tajemný pokus o atentát na československé ministry*⁸ od Lubomíra Novotného z roku 2017, která shrnuje výsledky bádání uvedeného autora v olomouckých archivech a dobovém tisku. Neméně důležitou publikací týkající *Krčmaňské aféry* byla *Smrt pro tři ministry*⁹ od Zory Dvořákové, která napomohla k doplnění celkového obrazu atentátu.

Druhá část práce je věnována kvantitativní obsahové analýze, kterou jsem zvolil jakožto nejobektivnější metodu na základě publikace *Metody výzkumu médií*¹⁰ od Tomáše

¹ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Praha: Mladá fronta, 1993.

² KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948 1. část*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991.

³ KAPLAN, Karel. *Protistátní bezpečnost*. Praha: Plus, 2015.

⁴ RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slovinci ve 20. století*. Praha: Vyšehrad, 2015.

⁵ VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989*. Praha: Libri, 2000.

⁶ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 2011.

⁷ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, 2010.

⁸ NOVOTNÝ, Lubomír. *Krčmaňská aféra*. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, 2017.

⁹ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Smrt pro tři ministry*. Třebíč: Akcent, 2000.

¹⁰ TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010.

Trampoty a Martiny Vojtěchovské. Kvantitativní obsahová analýza byla provedena za účelem zjištění množství dostávaného prostoru aféry v jednotlivých denících. Deníky *Rudé právo*, *Svobodné slovo* a *Lidová demokracie* byly zvoleny na základě jejich stranické příslušnosti. Jako kontrolní vzorek výzkumu byl vybrán nestranický deník – *Svobodné noviny*. Vzhledem k pandemické situaci nebylo možné do výběru periodik zařadit deník *Právo lidu*, který není dostupný v digitalizované podobě. Zvolená periodika, která byla prvotními prameny, mi byla zpřístupněna v Národní digitální knihovně. Časový úsek výzkumu byl zvolen od 10. září 1947 do 25. února 1948, tedy od pokusu o atentát až do převzetí moci KSČ. Konečnou hranici výzkumu (25. 2. 1948) jsem stanovil na základě možnosti ovlivňování mediálního prostoru ze strany KSČ, po uvedeném datu by mohla být analýza zkreslena.

Bakalářská práce se v závěru věnuje komparaci výsledků analýzy, které jsou následně porovnávány s historickým kontextem.

2. Poválečné Československo

Druhá světová válka zasáhla evropský kontinent značnou silou, která v něm zanechala obrovské šrámy destrukce a bídy. Kromě materiálních a ekonomických škod, zasadily válečné hrůzy a teror hlubokou ránu do evropské společnosti.¹¹

Ukončení válečného konfliktu mělo mj. za důsledek politické a mocenské změny v Evropě. Poražené a zničené Německo vyklidilo evropské pole působnosti a vzhledem k ekonomické zátěži, kterou představovala druhá světová válka, nebyly Velká Británie a Francie schopny udržet svůj předválečný vliv a pozice. Jejich roli tak převzaly Spojené státy a Sovětský svaz.¹² Euforii z ukončení nejhroššího válečného konfliktu však brzy vystřídaly neshody týkající se poválečného uspořádání a reparací, porušování Jaltských dohod a snahy Sovětského svazu o vytvoření sféry vlivu ve střední a východní Evropě.¹³ Nastalé poválečné změny měly zásadní vliv i na vnitřní vývoj obnovovaného Československa, které se nacházelo na hranici východního a západního bloku.¹⁴

2.1. Formování nového Československa

Benešovy vize poválečného Československa se brzy začaly ukazovat jako iluzorní. Složitě jednání s Foreign Office a vstřícnost Sovětského svazu, při jednání o poválečné uspořádání Československa, brzy dovedlo exilového prezidenta k větší orientaci na východ,¹⁵ což bylo následně stvrzeno *Smlouvou o přátelství, vzájemné pomoci a poválečné spolupráci mezi Československem a Svazem sovětských socialistických republik* z roku 1943 a *Košickým vládním programem* v roce 1945.¹⁶

2.2. Košický vládní program

V březnu roku 1945 odcestovalo exilové zastoupení do Moskvy, aby zde stvrdilo budoucí podobu Československa. Jednání se zúčastnili zástupci čtyř povolených politických stran a Slovenské národní rady. Vzhledem k nepřipravenosti demokratů, se základem

¹¹ JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*. V Praze: Slovart, 2008. s. 13

STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. s. 5

¹² KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. Praha: Mladá fronta, 1993, s. 12

¹³ LITERA, Bohuslav. Od Jalty k začátkům studené války. *Slovanský přehled 81*. 1995, roč. 2., s. 137

¹⁴ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. s. 12

¹⁵ SMETANA, Vít. *Boj za obnovu a poválečné zajištění Československa na velmocenské šachovnici v letech 1939-1943*. In: HRBEK, Jaroslav. *Draze zaplacená svoboda: osvobození Československa 1944-1945*, Praha: Paseka, 2009. s. 46-47

¹⁶ VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989.*, s. 124-126

budoucího vládního programu stal program, který 23. března předložil Klement Gottwald za Komunistickou stranu Československa. Nejednotnost demokratů a místo konání nahrávalo do karet komunistům, kteří si šli dravě za svým cílem, jenž znamenal co největší mocenský podíl na novém Československu.¹⁷

Program, který později vyšel ve známost jako tzv. *Košický vládní program*, obsahoval šestnáct kapitol, které definovaly „*novou, lidově demokratickou vládu a její sociální a politický profil*“.¹⁸ A i když program byl silně prosovětsky orientovaný, zahrnoval pasáže, které byly srovnatelné s poválečnými programy jiných zemí v regionu, a to včetně odklonu od kapitalistického modelu, kterému byla připisována vina za hospodářskou krizi třicátých let.¹⁹ Kromě všeobecné orientace na Sovětský svaz a vize obnovy společnosti, obsahoval Košický program také řešení německé otázky, pozemkového vyrovnání, rovnoprávné volební právo, potrestání kolaborantů a sjednocení politického exilu pod tzv. *Národní frontu*.²⁰

2.3. Národní fronta

V rámci Košického vládního programu byla ustanovena *Národní fronta Čechů a Slováků*, která znamenala vytvoření koalice ze všech politických stran²¹, které se podílely na exilu a odboji. Vzhledem k tomu, že Národní fronta byla „*politickým základem státu, určovala linii státní politiky, rozhodovala o hlavních sporných politických a mocenských otázkách*“²² a zároveň rozhodovala o ekonomickém řízení země, včetně personálního obsazování řídicích pozic, vytvořila tak značně velký mocenský monopol.²³

Národní fronta také disponovala rozhodujícím právem nad vznikem nových politických stran, který byl podmíněn zařazením se do Národní fronty a souhlasem s jejím programem, což de facto vylučovalo existenci jakékoliv opozice a odporovalo základům demokratického státu. Nicméně omezení počtu politických stran bylo ve všeobecném konsensu poválečného Československa.²⁴

¹⁷ KALOUS, Jan. *Nový, či staronový bezpečnostní aparát? Sbor národní bezpečnosti na scéně*. In: KALOUS, Jan a Pavel ZEMAN, ed. 1945: konec války a obnova Československa. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018. s. 160-161

¹⁸ Tamtéž, s. 162

¹⁹ VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989.*, s. 126-127

²⁰ *Košický vládní program*. Praha: Svoboda, 1974.

²¹ Pravicové strany, jako například agrární nebo ľudová, byly pro kolaboraci po druhé světové válce zakázány. Viz. *Košický vládní program*, hlava IX.

²² KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948 I. část.*, s. 31

²³ Tamtéž

²⁴ Tamtéž s. 29-30

Vzhledem k rozsáhlosti politické moci, měli komunisté Národní frontu jako prostředek k získání politického monopolu. „Na udržení NF a koalice měli (komunisté) zájem pouze za předpokladu, že poslouží jejich mocenskému cíli. V opačném případě, nebo kdyby se stala překážkou jejich plánů, byli rozhodnuti použít jiných cest a způsobů k uskutečnění svého záměru.“²⁵

3. Komunistické upevňování moci v letech 1945-1948

Českoslovenští komunisté si už během druhé světové války byli dobře vědomi, jakého potenciálu mohou dosáhnout. Do karet jim hrálo několik klíčových faktorů, kterých se snažili maximálně využít pro získání mocenského monopolu v nově obnovovaném Československu. Nejdůležitější a nejhlavnější roli sehrál Sovětský svaz, který za pomoci spojenců dokázal zvrátit vývoj druhé světové války a osvobodit většinu území východní a střední Evropy. Druhým neméně důležitým faktorem byla *Mnichovská dohoda*, která zanechala hluboké šrámy v československé společnosti a obzvlášť pak v paměti Edvarda Beneše, který, i vzhledem k vstřícnějšímu postoji Sovětského svazu, se ke konci války začal orientovat směrem na východ. Prosazení *Košického vládního programu*, v podobně vyhovující komunistům, se brzy ukázalo jako klíčové v pronikání do státních struktur a kumulování moci v rukou jedné politické strany.

3.1. Bezpečnostní složky

Komunisté si byli dobře vědomi důležitosti ovládnutí bezpečnostních složek už během druhé světové války. Důležitou roli na cestě za kontrolou bezpečnostních složek sehrálo moskevské jednání a zejména pak Košický vládní program, který kromě již zmíněné orientace na Sovětský svaz také zrušil apolitičnost bezpečnostních sborů. Tím se otevřel prostor pro obsazování klíčových i řadových míst komunisty. Kromě zrušení apolitičnosti se podařilo komunistům obsadit důležitou vládní pozici, kterou bylo ministerstvo vnitra (místo ministra obsadil Václav Nosek)²⁶

Komunisté tedy měli vedoucí funkci při výstavbě poválečných bezpečnostních sborů. Košický program také definoval bezpečnost jako jednu celostátní organizaci řízenou jednotnými zásadami. V této souvislosti vznikl Sbor národní bezpečnosti (dále jen “SNB“),

²⁵ Tamtéž s. 33

²⁶ KAPLAN, Karel. *Protistátní bezpečnost.*, s. 25

který byl centrálně řízený a měl sloučit všechny dosavadní sbory.²⁷

SNB byl v roce 1945 rozdělen na pět částí, dle oblastí působnosti:

- Pořádková služba. Obsazována zejména bývalými četníky a příslušníky policie.
- Státní bezpečnost. Obsazována také z prvorepublikových bezpečnostních složek.
- Zpravodajská složka. Obsazována zejména osobami s vazbou na KSČ.
- Kriminální služba. Obsazována odborníky převážně z řad národních socialistů.
- Pohotovostní pluk NB 1. Nově vytvořený odbor, obsazován především komunisty, byl určen pro boj s vnitřním nepřítelem a ochraně hranic.²⁸

Komunisté se během let 1945-1948 usilovně snažili ovládnout celé bezpečnostní složky. Nicméně ne ve všech uvedených odborech byli plně úspěšní. Velký podíl komunistických příslušníků zaznamenaly především nově vzniklé útvary. Největším úspěchem se bezesporu stal 1. pohotovostní pluk a zpravodajské složky, kde komunisté dosahovali kolem osmdesátiprocentního zastoupení. Ve Státní bezpečnosti sice nebylo zastoupení tak markantní, nicméně se komunistům podařilo obsadit klíčové vedoucí funkce. Veřejná bezpečnost měla komunistické zastoupení značně menší a dosahovalo přibližně jedné pětiny příslušníků hlásících se ke KSČ. Ještě menší úspěch zaznamenali komunisté v kriminální službě, kde jejich podíl byl velmi malý.²⁹

3.1.1. Státní bezpečnost

Jedním z nejsilnějších státních mocenských nástrojů, který komunisté využívali, byla bezesporu Státní bezpečnost, jež také patřila mezi nejdůležitější pilíře totalitní moci po únoru roku 1948.

Pojem „Státní bezpečnosti“ se v Československu objevil již před druhou světovou válkou, a to konkrétně v lednu roku 1938. Souvisel s ohrožením ze strany nacistického Německa. Tento policejní útvar měl shromažďovat informace, které by pomohly hájit suverenitu a uzemní celistvost Československa na mezinárodní úrovni. Nicméně po přijetí Mnichovské dohody byla činnost útvaru ukončena. Po konci druhé světové války však pojem Státní bezpečnosti (StB) získal úplně jiný význam.³⁰

V roce 1945 byl vytvořen odbor pro Státní bezpečnost a politické zpravodajství, který nesl název „Z“. Uvedený odbor tvořily zpravodajské služby a StB jako výkonná část. StB

²⁷ Tamtéž, s. 26-27

²⁸ KALOUS, Jan. *Nový, či staronový bezpečnostní aparát? Sbor národní bezpečnosti na scéně..*, s. 240

²⁹ KAPLAN, Karel. *Protistátní bezpečnost..*, s. 28-29

³⁰ KALOUS, Jan. *Nový, či staronový bezpečnostní aparát? Sbor národní bezpečnosti na scéně..*, s. 243

byla zákonně vymezena v roce 1947: „*Službou státní bezpečnosti se rozumí zajištění československé republiky před útoky na její svrchovanost, samostatnost, celistvost a demokraticko-republikánskou státní formu, dále zajištění osobní bezpečnosti ústavních činitelů a obrana proti hospodářskému vyzvědačství. Náleží sem zejména též šetření o trestných činech soudní z tohoto oboru (úkony přípravného řízení podle trestních řádů).*“³¹ StB se měla věnovat především zločinům z doby okupace a po zmenšení rozsahu úkolů mělo dojít nařízením vlády ke sloučení se složkou kriminální. Ke sloučení však nikdy nedošlo. V roce 1947 byly sjednoceny státně bezpečnostní a zpravodajské služby pod jediný odbor, a tím byla Státní bezpečnost. Tímto sloučením se pozice komunisty ovládané StB značně posílila.³²

3.2. Volby 1946

Důležitým mezníkem v poválečném vývoji byly bezesporu první poválečné volby, které proběhly v květnu roku 1946. I přes to, že se strany Národní fronty dohodly na slušném vedení předvolební kampaně, docházelo však mnohdy k vyhocenějším politickým střetům, které odrážely zhoršující se situaci uvnitř Národní fronty. K pnutí mezi politickými subjekty Národní fronty docházelo takřka od vzniku samotné Národní fronty. Neshody panovaly víceméně při všech důležitých poválečných rozhodování, jakými byly například pozemková reforma či znárodňování.³³

Každý z politických subjektů Národní fronty měl vysoké ambice na vítězství v nadcházejících volbách.³⁴ Nicméně předpoklad občanských stran z posunu společenských nálad „doprava“ nevyšel a první poválečné volby vyhráli jednoznačně komunisté s 37,94 % hlasů. (Ostatní strany: národní socialisté – 18,29 %, lidová strana – 19,64 %, sociální demokracie 15,64 %, Demokratická strana - 14,07 %, KSS – 6,89 %, Strana Slobody – 0,85 %, Strana práce – 0,71 %).³⁵

Zatímco v českých zemích se podařilo komunistům jednoznačně vyhrát, na Slovensku už takový úspěch nezaznamenali a vítězem se zde stala Demokratické strana, která se následně stala terčem KSS.

³¹ *Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé*: 149. Zákon o národní bezpečnosti. Praha, ročník 1947, částka 70, 149/1947 Sb. s. 759

³² KALOUS, Jan. *Nový, či staronový bezpečnostní aparát? Sbor národní bezpečnosti na scéně..* s. 244-246

³³ VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989.*, s. 140-143

³⁴ Tamtéž, s. 146

³⁵ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948 I. část.*, s. 48

Volební výsledky znamenaly velké vítězství komunistů a těžkou porážku ostatních stran. Příčiny takto jednoznačného výsledku můžeme hledat již při osvobození Československa, kdy komunisté svojí vysokou aktivitou začali budovat největší stranu se silnou organizační sítí, která již v březnu roku 1946 měla přes milion členů.³⁶ Druhou stránkou volebního výsledku byla nepřizpůsobivost ostatních politických stran specifikacím doby a zárukou lepší budoucnosti.³⁷

3.3. Československo na cestě do sovětské sféry vlivu

Vzhledem k začínající studené válce mezi západními spojenci a Sovětským svazem se poválečné československé vazby na západní země začaly pomalu zmenšovat a přetrhávat.³⁸ Kromě vojenského a politického vyklizení střední Evropy ze strany západních mocností, nepřispělo ke zlepšení vztahů ani Československo, které se v důsledku poválečného znárodnění („*Banky, pojišťovny, doly, železárny, rozhodující odvětví služeb, chemické továrny, potravinářský průmysl a veškeré velké podniky, to všechno bylo znárodněno. Celkem se tak v rukou státu ocitlo 2119 firem, které představovaly 75 % veškeré průmyslové výroby v zemi.*“³⁹) nedokázalo vypořádat se závazky vůči zahraničním podnikům. Hospodářský rozvoj se západními státy se tak omezil pouze na přímé platby, které se vzhledem ke stavu československé ekonomiky brzy staly problémové.⁴⁰

Další výraznou ránou do československých vztahů se západem se stala československo-francouzská spojenecká smlouva, od které bylo na nátlak ze strany KSČ, Stalina a francouzských komunistů odstoupeno.⁴¹

Pravděpodobně nejvýraznějším odklonem od hospodářských a politických vztahů se západními státy se však stalo odmítnutí Marshallova plánu.⁴²

3.3.1. Marshallův plán

Vážnost ekonomické a sociální krize, která zužovala poválečnou Evropu, nezůstala

³⁶ Tamtéž s. 41

³⁷ VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989.*, s. 145-146

³⁸ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce.*, s. 65

VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989.*, s. 147

³⁹ JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: historie po roce 1945.*, s. 71

⁴⁰ VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989.*, s. 148

⁴¹ Tamtéž, s. 149

⁴² Tamtéž, s. 149

bez povšimnutí Spojených států.⁴³ Marshallův plán (oficiálním názvem Plán evropské obnovy) byla hospodářská pomoc, která měla postavit Evropu zpátky na nohy.⁴⁴ A i když neexistuje jednotný názor na míru nezbytnosti okamžité pomoci, mohla zhoršená ekonomická situace zvýšit přitažlivost komunismu v Evropě. To se také stalo jedním z významných argumentů při prosazování Marshallova plánu v kongresu Spojených států. Dalším důležitým argumentem bylo zlepšení americké ekonomiky nastartováním té evropské.⁴⁵

I přes odmítavý postoj Sovětského svazu, se Československo rozhodlo pro účast na jednání o Marshallově plánu v Paříži. Pozitivní přístup Československa k americké pomoci trval až do vládní návštěvy Moskvy, kde Stalin československé delegaci sdělil jasné stanovisko o tom, že skutečným záměrem Marshallova plánu je snaha Spojených států izolovat Sovětský svaz. Dále sdělil delegaci, že všechny ostatní slovanské státy již svoji účast na konferenci odmítly či odvolaly a že by bylo vhodné, aby v rámci přátelství a spolupráce se Sovětským svazem Československo také odvolalo svoji účast. I přes snahy zdůraznit, že Československo je závislé na dovozu surovin ze západu, Stalin trval na zrušení účasti na pařížské konferenci. Jako kompenzaci přislíbil sovětské suroviny, obilí a nákup československých výrobků.⁴⁶

Odmítnutí Marshallova plánu sehrálo důležitou roli v poválečném směřování Československa. Nejen, že vzalo československým nekomunistům jednu z největších příležitostí na překažení snah komunistů o mocenský monopol, ale také ukázalo, jak silní českoslovenští komunisté se Sovětským svazem v zádech jsou.⁴⁷

4. Od Marshallova plánu k atentátu

Komunistům se od konce války dařilo systematicky upevňovat svoje mocenské pozice. Kromě úspěšných snah o ovládnutí bezpečnostních složek, které vyvolávaly čím dál

⁴³ JASOVSKÝ, Ladislav. *Marshallův plán - pokračování Trumanovy doktríny*. In: DEJMEK, Jindřich a Marek LOUŽEK, ed. *Marshallův plán: šedesát let poté* : [sborník textů]. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007, s. 102-106

⁴⁴ KRÁTKÝ, Karel. *Marshallův plán*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010., s. 299-300

⁴⁵ JASOVSKÝ, Ladislav. *Marshallův plán - pokračování Trumanovy doktríny*. s. 102-107

⁴⁶ MICHÁLEK, Slavomír. *Postoj USA k odmítnutí Marshallova plánu v ČSR*. In: DEJMEK, Jindřich a Marek LOUŽEK, ed. *Marshallův plán: šedesát let poté* : [sborník textů]. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007, s. 71-74

⁴⁷ TŮMA, Oldřich. *Odmítnutí Marshallova plánu - tragikomedie plná omylů*. In: DEJMEK, Jindřich a Marek LOUŽEK, ed. *Marshallův plán: šedesát let poté* : [sborník textů]. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007, s. 85

ostřejší střety mezi komunisty a nekomunisty⁴⁸, se komunisté také snažili co nejvíce oslabit ostatní politické subjekty na scéně. K tomu docházelo za pomoci kontroverzních a populistických návrhů, které měly jednotlivé nekomunistické strany rozdělovat, rozkládat a vyvolávat vnitřní krize.⁴⁹ Jedním z takových návrhů byla tzv. *milionářská daň*, kterou se snažila prosadit KSČ v srpnu roku 1947.⁵⁰

Milionářská daň byl návrh, kterým se KSČ snažila využít momentálních hospodářských problémů, které tkvěly v neúrodě z důvodu sucha a odklonu financí ze západních zemí.⁵¹ Návrh spočíval v jednorázovém zdanění majetku nad 400 tisíc korun. Návrh se i po úpravě setkal s odporem ostatních stran a komunisté byli přehlasováni. V rámci boje o mocenský monopol však komunisté zahájili masivní kampaň, která mimo jiné znamenala jmenovité zveřejnění hlasování, označení oponentů za ochránce milionářů a mobilizaci ovládaných institucí a organizací. Vyhrocená situace kolem milionářské daně skončila dohodou, jež měla za následek rozkol nekomunistických politických subjektů. Obzvláště pak v sociální demokracii, která čelila velké vnitrostranické krizi.⁵²

Již tak vyostřenou atmosféru kolem milionářské daně zhoršil ještě neúspěšný pokus o atentát na nekomunistické ministry Zenkla, Drtinu a Masaryka.⁵³

5. Atentát na nekomunistické ministry

Sebevědomá politika komunistů od voleb v roce 1946 vedla k čím dál většímu pnutí mezi komunistickými a nekomunistickými politiky uvnitř Národní fronty. Klimatická a ekonomická situace v Československu začala v roce 1947 tento politický konflikt rychle eskalovat. Po odmítnutí Marshallova plánu odstartoval komunistický návrh na milionářskou dávku otevřený politický boj mezi komunisty a nekomunisty. Jedním z nejdůležitějších kolbišť se stala tištěná periodika, která byla jednotlivými stranami využívána ve svůj prospěch. V této již napjaté situaci proběhl dosud neobjasněný atentát na tři významné nedemokratické ministry, jež stáli proti snahám komunistů prosadit milionářskou dávku.⁵⁴

⁴⁸ HANZALÍK, František. *Únor 1948: výsledek nerovného zápasu*. Praha: Prewon, 1997., s. 177-179

⁴⁹ VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989.*, s. 150

⁵⁰ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce.*, s.78

⁵¹ VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989.*, s. 151

⁵² KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce.*, s. 78-83

⁵³ Tamtéž, s. 83-84

⁵⁴ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Smrt pro tři ministry.*, s. 8-14

5.1. Petr Zenkl

Jeden z nejvýznačnějších politiků první republiky, Petr Zenkl, se narodil v Táboře do rodiny krejčího.⁵⁵ Vzhledem k početné rodině, která zahrnovala deset dětí, se Zenkl snažil co nejdříve dostudovat školu a stal se tak jedním z nejmladších doktorů filozofie.⁵⁶

Po dokončení studií začal vyučovat jako středoškolský učitel češtiny a francouzštiny. Kromě střední školy působil Zenkl, také v Táboře na první vysoké škole zemědělské. Jeho posledním pedagogickým působištěm byla obchodní akademie v Karlíně.⁵⁷ Vysoké jazykové dovednosti zúročil ve svých učebnicích českého jazyka, které dosahovaly vysokých kvalit.⁵⁸

Kromě pedagogické činnosti se Zenkl věnoval také sociálním problémům společnosti, které zahrnovaly práci v organizacích starajících se o nezaměstnané, nemocné, neschopné či matky s dětmi, což následně zúročil při volbách, ve kterých se stal starostou Karlína.⁵⁹

Po zvolení starostou se Zenkl dále angažoval v organizaci sociální péče. Největším počinem se pak stalo vybudování Masarykových domů v pražské Krči, kde mohlo být umístěno až tři tisíce osob.⁶⁰

Byl dlouholetým členem národní sociální demokracie a ve třicátých letech se stal místopředsedou strany. Od roku 1937 až do vypuknutí druhé světové války působil jako primátor hlavního města Prahy. Poté byl zatčen a deportován do Dachau a následně do Buchenwaldu, kde zůstal až do osvobození tábora Američany.⁶¹

Zenkl se zásluhou svých úspěšných sociálních programů stal trnem v oku komunistům, kteří se ho snažili na konci války v Buchenwaldu zabít.⁶²

V poválečném Československu se Zenkl vrátil na funkci primátora Prahy a po volbách v roce 1946 se stal prvním místopředsedou vlády. V roce 1947 se stal opětovně předsedou strany.⁶³

Komunistická nenávist z dob první republiky a druhé světové války vůči Zenklovi neutuchala, obzvláště od roku 1947, kdy bylo jasné, že postoje národních socialistů

⁵⁵ KOSATÍK, Pavel. *Čeští demokraté*. Praha: Mladá fronta, 2010., s. 235

⁵⁶ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Politikové na útěku*. Praha: Epoque, 2004., s. 192

⁵⁷ Tamtéž

⁵⁸ KOSATÍK, Pavel. *Čeští demokraté*, s. 235

⁵⁹ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Politikové na útěku*, s. 192

⁶⁰ Tamtéž, s. 193

⁶¹ KOSATÍK, Pavel. *Čeští demokraté*, s. 236

⁶² DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Politikové na útěku*, s. 194

⁶³ Tamtéž, s. 194

komplikují KSČ cestu ke stranickému monopolu.⁶⁴

Vzrůstající napětí v Národní frontě znamenalo silnou ofenzívu komunistů vůči národní socialistické straně, která vyvrcholila v únoru roku 1948. Zenkl společně s dalšími demokratickými ministry podal demisi na protest proti praktikám KSČ.⁶⁵

Po komunistické monopolizaci moci v roce 1948 byl Zenkl půl roku v domácím vězení, než se mu podařilo emigrovat do Spojených států, kde založil *Radu svobodného Československa*. Do Československa se však ze Spojených států už nikdy nevrátil a zemřel v roce 1975.⁶⁶

5.2. Jan Masaryk

Jan Masaryk byl vynikajícím diplomatem a jedním z předních politiků poválečného Československa, kde působil jako ministr zahraničí. Syn bývalého prezidenta, který byl třetím dítětem v rodině, byl od mala veden ke zbožnosti a vzdělání. I přes své intelektuální schopni se Masaryk potýkal s prospěchovými problémy, které vyústily ve dvojité odložení maturity a k přestěhování Masaryka do Spojených států, kde mu byla diagnostikována lehká forma schizofrenie.⁶⁷

Po ukončení první světové války a vytvoření samostatného Československa se situace pro Masaryka výrazně změnila. Masarykovy skvělé jazykové dovednosti a společenská povaha ho brzy vynesly k práci na velvyslanectví ve Spojených státech a později i v Londýně.⁶⁸

Po podepsání mnichovské dohody v roce 1948 se Masaryk rozhodl na protest rezignovat. Během druhé světové války byl členem Benešovy exilové vlády, kde vykonával post ministra zahraničí. Československé publikum si ho během války oblíbilo ve vysílání rádia BBC.⁶⁹

Masaryk zůstal ministrem zahraničí i po druhé světové válce a po vzoru Beneše vedl zahraničně politické směřování země s myšlenkou mostu mezi východem a západem.⁷⁰ Po odmítnutí Marshallova plánu se však tyto myšlenky o mostu staly pro Masaryka pouze jako

⁶⁴ Tamtéž

⁶⁵ Tamtéž, s. 195

⁶⁶ KOSATÍK, Pavel. *Čeští demokraté.*, s. 239

⁶⁷ KALOUS, Jan. *Jan Masaryk (1886-1948)*. In: BOHÁČ, Lubomír. *Jan Masaryk: (úvahy o jeho smrti)*. V Praze: XYZ, 2010, s. 9-10

⁶⁸ Tamtéž, s. 11-12

⁶⁹ CHURAN, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. Díl I. (A-M)*. Praha: Libri, 1998., s. 436

⁷⁰ KALOUS, Jan. *Jan Masaryk (1886-1948)*, s. 16

iluzorní.⁷¹

I přes Masarykovu náklonost k západu se do střetu s KSČ víceméně nedostával. Jeden z největších střetů se však týkal komunistického návrhu *milionářské dávky*, proti které vystoupil veřejně v tisku.⁷²

Vzhledem k nedostatečnému informování o podání demise ze strany nekomunistických ministrů v únoru 1948, se Masaryk nedokázal jednoznačně rozhodnout a následně na postu ministra zůstal až do 10. března, kdy byl nalezen mrtev pod okny Černínského paláce.⁷³

5.3. Prokop Drtina

Prokop Drtina měl už od mládí úzký vztah s politickým životem. Pocházel z rodiny Františka Drtiny, který byl blízkým spolupracovníkem Tomáše Garrigua Masaryka. Po vystudování práv se Drtina uchýlil v kanceláři prezidenta. V roce 1935 se Drtina stal osobním tajemníkem nově zvoleného prezidenta Edvarda Beneše, kterého bezmezně hájil i v nejspornějších Benešových rozhodnutích.⁷⁴

Po podepsání mnichovské dohody a po výměně Beneše za nově zvoleného Háchu, zůstal Drtina stále ve své funkci, kterou byl koncem roku 1938 donucen opustit.⁷⁵

Drtina se do roku 1939 účastnil organizování československého odboje, následně však musel republiku opustit. V londýnském exilu úzce spolupracoval s prezidentem Benešem a pod pseudonymem *Pavel Svatý* vystupoval, společně s Janem Masarykem, v rozhlasové stanici BBC.⁷⁶

Po druhé světové válce stanul v pozici ministra spravedlnosti, kde prosazoval tvrdé zacházení s německým obyvatelstvem. Komunisté mu však často dávali za vinu nedostatečné stíhání a trestání válečných zločinců. Sílicí tlak komunistů tlačil Drtinu do pozice odpůrce komunistické politiky.⁷⁷

Na únorové události zareagoval Drtina neúspěšným pokusem o sebevraždu. Následně byl komunisty až do amnestie v roce 1960 vězněn. Po opuštění vězení se Drtina

⁷¹ CHURANĚ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. Díl I. (A-M)*, s. 437

⁷² KALOUS, Jan. *Jan Masaryk (1886-1948)*, s. 16

⁷³ Tamtéž

CHURANĚ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. Díl I. (A-M)*, s. 437

⁷⁴ KOSATÍK, Pavel. *Čeští demokraté*, s. 271-272

⁷⁵ Tamtéž, s. 272

⁷⁶ CHURANĚ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. Díl I. (A-M)*, s. 116-117

⁷⁷ KOSATÍK, Pavel. *Čeští demokraté*, s. 273-275

stáhl z veřejného života a věnoval se psaní memoárů.⁷⁸

5.4. Průběh a vyšetřování atentátů

Dne 9. září roku 1947 podal neznámý muž na poštovním úřadě v pražské Ostrovní ulici tři stejné balíčky, které byly adresovány Petru Zenklovi, Prokopu Drtinovi a Janu Masarykovi.⁷⁹ Balíček pro Petra Zenkla dorazil na předsednictvo vlády (Strakova akademie) a balíček pro Prokopa Drtinu na ministerstvo spravedlnosti. Otevření balíčku na uvedených dvou adresách vzbudilo rozrušení personálu, který zjištěné skutečnosti okamžitě nahlásil příslušným bezpečnostním složkám. Balíček pro Jana Masaryka měl zpoždění z důvodu špatně napsané adresy, a proto ho policie zadržela ještě na poště ve Střešovicích.⁸⁰

Po převzetí balíčku bezpečnostními složkami, proběhl dne 11. září rozbor výbušnin, který konstatoval, že výbušniny sestrojil odborník a že výbušnina měla sílu k demolici místnosti o rozloze 120 metrů čtverečních. Vojenský pyrotechnik, který rozbor prováděl, dále konstatoval, že k výbuchu nedošlo z důvodu nedostatečného připevnění rozněcovadla ke dnu krabičky.⁸¹

Bezpečnostní složky zahájily ihned vyšetřování a zpřísnily bezpečnostní opatření na poštách a hranicích státu.⁸² Policii se ve velmi krátkém čase podařil vypátrat původ víceméně všech materiálů použitých na výrobu výbušnin i obalu. Výslechem svědků byl zajištěn popis osoby, která balíčky podávala na poštu v Ostrovní ulici.⁸³

Během zářijového vyšetřování se Krčmaňská aféra stala předmětem politického boje. Zatímco nekomunistické deníky přinášely články informativního charakteru, Rudé právo začalo vydávat nejrůznější články, které obviňovaly národní socialisty z objednání si atentátu na sebe samé.⁸⁴

Ačkoli vyšetřování stále ještě probíhalo a nalezení pachatele bylo v nedohlednu, v Rudém právu probíhala silná propaganda, která měla za cíl bagatelizovat atentát a poškodit národní socialisty. Ani národní socialisté však napětí nezmírnili, když označili atentát za útok na demokratické základy republiky.⁸⁵

⁷⁸ CHURANĚ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. Díl I. (A-M)*, s. 117

⁷⁹ NOVOTNÝ, Lubomír. *Krčmaňská aféra.*, s. 39

⁸⁰ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Smrt pro tři ministry.*, s. 16

⁸¹ NOVOTNÝ, Lubomír. *Krčmaňská aféra.*, s. 40

⁸² DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Smrt pro tři ministry.*, s. 23

⁸³ NOVOTNÝ, Lubomír. *Krčmaňská aféra.*, s. 40-44

⁸⁴ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Smrt pro tři ministry.*, s. 19-22

⁸⁵ Tamtéž

I přes vysoké nasazení bezpečnostních složek se nedařilo pachatele vypátrat, a to až do zlomu ve vyšetřování, který nastal na konci září 1947, kdy na olomoucký sekretariát národních socialistů přišel Ladislav Loveček se svědectvím o původu krabiček na výbušniny, které viděl ve Svobodném slově.⁸⁶

Svědectví přineslo zcela nové informace do případu, kterého se však ujal vrchní kriminální komisař Alois Příkryl (člen ČSNS), který, z obav o napojení části bezpečnostních sborů na KSČ, nové skutečnosti nepředal a začal případ vyšetřovat sám. Nové stopy vedly dle svědectví ke krčmaňskému truhláři Janu Kopkovi, který měl krabičky vyhotovit. Další výslechy a vyšetřování začaly přinášet nové stopy, které začaly vést k Aloisovi Zapletalovi a olomouckému krajskému výboru KSČ. Po legislativní změně však vyšetřování nově spadalo pod Kriminální ústřednu, která se dle národních socialistů snažila krčmaňskou stopu odklidit.⁸⁷

Národní socialisté (včetně ministra spravedlnosti Drtiny) však vymysleli nový způsob, jakým se dá obejít vyšetřovací příslušnost spadající pod Kriminální ústřednu a podali prostřednictvím poslance Vladimíra Krajiny „*trestní oznámení u Krajského soudu v Olomouci na neznámého pachatele s udáním doposud známých informací z krčmaňské stopy*.“⁸⁸ Tímto způsobem se otevřela cesta k pokračování vyšetřování, které si vzal na starost státní zástupce dr. František Doležel, jenž byl zastánce prvorepublikových pořádků. Další vyšetřování pod taktovkou ministerstva spravedlnosti přineslo nové stopy, které vedly k osobě Jury Sosnara, jenž byl v té době olomouckým poslancem parlamentu za KSČ s partyzánskou minulostí.⁸⁹

V rámci vyšetřování Sosnara ve spojitosti s Krčmaňskou aférou byl odhalen tajný sklad zbraní, který byl umístěn na Krajském sekretariátu KSČ.⁹⁰

Kolem Sosnara a jeho kompliců, a to včetně Alexeje Čepičky, se pomalu začala utahovat smyčka, která měla dohru na celorepublikové úrovni, když 21. ledna roku 1948 vystoupil Prokop Drtina v parlamentu, kde přednesl celý vyšetřovací příběh týkající se napojení olomouckého sekretariátu KSČ na Krčmaňskou aféru a nelegálního ozbrojování. V důsledku nových informací byl Sosnar přinucen k rezignaci na post poslance a následně

⁸⁶ NOVOTNÝ, Lubomír. *Krčmaňská aféra.*, s. 46

⁸⁷ Tamtéž, s. 46-49

⁸⁸ Tamtéž, s. 49

⁸⁹ TOMEK, Prokop, Případ Dr. Doležel a spol. - vazební podmínky osob "Případu Krčmaň". *Securitas imperii*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování činnosti Státní bezpečnosti ve Vydavatelství a nakladatelství Ministerstva vnitra České republiky, 2001. s. 15

⁹⁰ Tamtéž

byl vzat do vazby.⁹¹ Z důvodu přehlednosti se státní zástupce Doležel rozhodl z Krčmaňské aféry vyčlenit nález skladu zbraní (jednalo se o jednoznačný skutek) a dále řešit kauzy odděleně.⁹²

Únorové události roku 1948 však změnily rovnováhu sil v demokratickém Československu, a to se také odrazilo na vyšetřování Krčmaňské kauzy. Již 24. února byli zatčeni JUDr. František Doležel a Ladislav Loveček. O měsíc později byl zatčen i František Kolava (Okresní tajemník ČSNS v Olomouci).⁹³ Obměněná justice měla jasný cíl, který spočíval v navlečení Krčmaňské aféry na zatčené. Nové pořádky, které mj. zahrnovaly mučení a nezákonnou délku vazby, se brzy projeví na zdravotním stavu zatčených. Vzhledem k časté obměně justice došlo k soudnímu procesu a odsouzení až v roce 1953. Celková délka věznění způsobila odsouzeným nevratné zdravotní a psychické následky. Po odpykání trestu byli vyloučeni na okraj společnosti a mohli vykonávat pouze podřadná zaměstnání.⁹⁴

6. Komunistická diskreditace oponentů

Ať už nejvyšší vedení KSČ vědělo dopředu o Krčmaňské aféře či ne, nejednalo se o ojedinělou událost v poválečných dějinách Československa. Vzhledem k tomu, že KSČ se připravovala již od konce války na monopolizaci moci, bylo jasné, že při této cestě se musí zbavovat svých politických soupeřů či je oslabovat. Kromě snahy rozdělovat politické strany zevnitř, se komunisté také snažili své oponenty zdiskreditovat pomocí domnělých kauz a afér.

Domnělé a vykonstruované kauzy proti politickým oponentům měly urychlit převzetí moci, tak jak se dařilo komunistům v okolních zemích.⁹⁵ S rostoucí mírou napětí na politické scéně v roce 1947 začaly přibývat také tyto vykonstruované aféry ze strany KSČ, jež napětí ještě více stupňovaly. Mezi nejznámější aféry patřily *Mostecké aféra*, *Nechanická aféra* a *slovenské protistátní spiknutí*.

⁹¹ NOVOTNÝ, Lubomír. *Krčmaňská aféra.*, s. 61-63

⁹² NOVOTNÝ, Lubomír. *Bomby pro ministry.* In: *Historie.cs* [online], 2017, 19:00

Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/217411058220025/>

⁹³ TOMEK, Prokop. *Případ Dr. Doležel a spol. - vazební podmínky osob "Případu Krčmaň "*, s. 15

⁹⁴ NOVOTNÝ, Lubomír. *Krčmaňská aféra.*, 83-88

⁹⁵ VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989.*, s. 152

6.1. Nechanická aféra

Nechanická aféra byla jednou z prvních zkoušek mocenského monopolu KSČ v bezpečnostních sborech a zároveň snaha o rozbití konkurenčních uskupení na venkově (obzvláště s prvorepublikovou minulostí). Aféra se týkala obnoveného prvorepublikového spolku *Selská jízda*, který před druhou světovou válkou působil především v organizaci jezdeckého sportu a v problematice chovu koní.⁹⁶

Po druhé světové válce rozhodl Nejvyšší správní soud kladně o obnovení činnosti spolku. Obnovená Selská jízda začala organizovat první závody, které se měly konat v Nechanicích na Královéhradecku. V rámci příslušných předpisů zažádal spolek o povolení Místní národní výbory (v Nechanicích a Kunčicích) a Okresní národní výbor (v Hradci Králové). Zatímco místní výbory svolení daly, okresní národní výbor, který byl pod správou KSČ, dal stanovisko zamítavé. Stejně negativní stanovisko vydalo také ministerstvo vnitra. Členové organizace se však rozhodli nerespektovat vydaná negativní stanoviska, což vedlo k obsazení místa konání příslušníky SNB a následnému zatčení zástupců Selských jízd.⁹⁷

Situace vy eskalovala až do dílčích konfliktů mezi příslušníky bezpečnostních sborů a účastníky závodů. Vypjatý stav byl nakonec vyřešen kompromisem, který znamenal zrušení závodů a povolení odpoledního shromáždění.⁹⁸

Nechanická aféra měla také politickou dohru, která znamenala kritiku postupu ministerstva vnitra ze strany všech nekomunistických stran. KSČ však svůj zásah obhajovala jako narušení pokusů o obnovu činnosti Agrární strany.⁹⁹

6.2. Slovenské protistátní spiknutí

Velký volební úspěch Demokratické strany (DS) ve volbách znamenal pro slovenské komunisty (KSS) zklamání a zároveň silného protivníka, se kterým se budou muset v budoucnu vypořádat.¹⁰⁰ Nejznámějším výpadem proti DS bylo „odhalení“ protistátního spiknutí v druhé polovině roku 1947, které mělo za cíl odstup DS z Národní fronty, anebo vyvolání politické krize na Slovensku. Aféra spočívala v odhalení spolupráce DS se skupinami bývalých hlinkovců. Ministerstvo vnitra chtělo touto akcí propojit DS

⁹⁶ PRAŽÁK, Václav. *Nechanice*. Hradec Králové: GARAMON, 2003, s. 140

⁹⁷ Tamtéž, s. 141-142

⁹⁸ Tamtéž

⁹⁹ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948 I. část.*, s. 64

¹⁰⁰ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. Brno: Barrister & Principal, 2008, s. 14

s kolaborantským režimem za druhé světové války, a tím stranu zdiskreditovat. Výsledek této aféry však vyšel na prázdno a znamenal větší spolupráci mezi nekomunistickými stranami.¹⁰¹

Po komunistické monopolizaci moci v únoru roku 1948 však započaly politické procesy proti všem odpůrcům režimu. Před soudem stanuli také údajní strůjci *slovenského protistátního spiknutí*, kteří byli shledáni vinnými a odsouzeni k odnětí svobody.

6.3. Mostecká aféra

V průběhu *Slovenského protistátního spiknutí* vystoupil ministr vnitra Nosek s další aférou, která se týkala odhalení špionážní skupiny na severu Čech. Pečlivě připravená provokační a vykonstruovaná akce pracovníků obranného zpravodajství a bezpečnosti byla namířena proti vedení národních socialistů. Provokační akce spočívala ve využití Pravoslava Reichla,¹⁰² kterého příslušníci zpravodajství v utajení verbovali do připravovaného protikomunistického puče, který má být prováděn s vědomím ministrů Zenkla, Drtiny a poslance Krajiny.¹⁰³

Po uvedeném kontaktu byl Reichl společně s dalšími osobami zanedlouho zatčen a vyslýchán. Propuštění bylo Reichlovi přislíbeno výměnou za doznání, že puč se měl odehrát s vědomím a souhlasem Drtiny, Krajiny a dalších poslanců.¹⁰⁴

Reichl a další osoby byli obviněni ze špionáže a z přípravy protikomunistického puče s vědomím vedení národně socialistické strany.¹⁰⁵ Celá kauza však stála na svědectví pouze dvou pracovníků bezpečnosti a jednoho spolupracovníka. Vyšetřovací soudce následně zjistil zásadní rozdíly mezi výpověďmi.¹⁰⁶

Stejně jako *slovenské protistátní spiknutí* se *Mostecká aféra* začala opětovně řešit po únoru roku 1948. Soudní proces zprostil viny devět z třiceti osob. Tři údajně hlavní strůjci byli odsouzeni k trestu smrti. Později však byly tresty zmírněny u dvou na doživotní trest a u jednoho na 15 let vězení. Ostatním účastníkům byly vyměřeny tresty ve výši tří let odnětí svobody.¹⁰⁷

¹⁰¹ VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989.*, s. 152

¹⁰² (bývalý československý důstojník s protikomunistickým smýšlením, hledaný pro „britskou špionáž“)

¹⁰³ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce.*, s. 130-131

¹⁰⁴ Tamtéž

¹⁰⁵ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, s. 16

¹⁰⁶ KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce.*, s. 132

¹⁰⁷ KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, s. 55

7. Československý tisk v letech 1945-1948

Poválečný vývoj médií do jisté míry kopíroval politický stav v zemi. Důležitým dokumentem v nově osvobozené zemi se stal *Košický vládní program*, který média neopomíjel a zaručoval jim svobodu slova a očistu od předešlého režimu. Vládní program také definoval konkrétní roli médií, jež měla spočívat ve „službě lidu“ a naplňování zájmů státu.¹⁰⁸

7.1. Poválečná očista tisku

Média v obnoveném Československu začala spadat pod nově vytvořené ministerstvo informací, jehož vedení se ujal Václav Kopecký, který působil jako redaktor Rudého práva a byl kromě blízkého spolupracovníka Klementa Gottwalda také spoluautor Košického vládního programu. Do chodu ministerstva se zapojili uznávaní umělci, jakými byli například Vítězslav Nezval nebo Ivan Olbracht. Vzhledem ke stranickému obsazení ministerstva mohla KSČ prosazovat svoje zájmy dle svých potřeb.¹⁰⁹

Poválečná očista společnosti se dotkla všech společenských kategorií, médií nevyjímaje. V rámci očisty mediálního prostoru začalo ministerstvo informací pracovat na odtržení se od protektorátní minulosti. Ministerstvo již od května roku 1945 začalo s rekonstrukcí struktury médií, která znamenala přeregistraci všech vydávaných titulů. Ministerstvo tedy vydávalo povolení k tisku jen státem uznaným politickým stranám, úřadům a společenským organizacím celonárodního významu. Tímto krokem zanikl všechn čistě pronacisticky směřovaný tisk a také tisk nepovolených stran. Druhá rovina tohoto povolování za určitých podmínek vedla k zakonzervování počtu tištěných médií a odklonu od prvorepublikového počtu. (v roce 1938 bylo přibližně 150 deníků, v roce 1940 - 33 deníků a v roce 1945 - 31 deníků). Ostatní tištěná média, která vycházela za protektorátu, musela být přejmenována. Došlo také k obnově některých periodik, jakým bylo například Rudé právo nebo Právo lidu. Ministerstvo také zaregistrovalo zbrusu nová periodika, jakými byly například Mladá fronta nebo Zemědělské noviny.¹¹⁰

Kromě očištění od periodik spojených s předchozím režimem se také dostalo i na potrestání fyzických osob na základě *deketu presidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech* (také zvaný jako

¹⁰⁸ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století.*, s. 115

¹⁰⁹ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií*. Praha: Grada, 2019., s. 236

¹¹⁰ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století.*, s. 115-116

velký retribuční dekret prezidenta republiky)¹¹¹, který konkrétně definoval zločinné jednání za protektorátu, a na základě *dekretu prezidenta republiky o trestání některých provinění proti národní cti*, který byl doplňujícím zákonem týkající se osob, které se sice provinily kolaborací, ale zároveň nešlo o soudně trestný čin.¹¹²

Na základě těchto dekretů byly po celém Československu ustanovovány lidové soudy a nejrůznější očistné komise či čestné soudy. V rámci mediálního prostoru byla z novinářů zapojených do odboje ustavena očistná komise, která měla posuzovat chování a činnost jednotlivých novinářů v Československu nebo v zahraničí během protektorátu.¹¹³

Tresty očistné komise se dají víceméně rozdělit do čtyř skupin.

- Pokuty, kterými byli trestáni novináři za návštěvy Presseklubu (společenský klub německých a aktivistických novinářů), vybrané peníze byly přerozděleny pozůstalým popravených novinářů.
- Zákaz práce v oboru na dobu určitou byl udělován novinářům za lehčí provinění.
- Vyloučení z novinářského svazu s doživotním zákazem výkonu povolání bylo udělováno novinářům za významnější kolaborantskou činnost.
- Předání věci před Národní soud (nebo mimořádný lidový soud) proběhlo v případě mimořádného provinění novinářů. Vedle toho byl novináři udělen doživotní zákaz činnosti.¹¹⁴

Očistná komise udělila v rámci své působnosti 86 doživotních zákazů činnosti. Předání věci Národnímu soudu proběhlo v 51 případech, ze kterých bylo v sedmi případech rozhodnuto o trestu smrti (pět trestů bylo vykonáno).¹¹⁵

Ani očistné komise se však nevyhnuly politickému napětí. KSČ se za pomoci tlaku z ministerstva informací a prestiže z odboje, dařilo obsazovat pozice v komisích a mnohdy proto docházelo k politickým sporům.¹¹⁶

7.2. Ovládání médií

Kromě již zmíněného dohledu nad nově registrovanými médii mohlo ministerstvo

¹¹¹ *Dekret prezidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech*. In: Praha, 9/1945, Dekret 16/1945 Sb.

¹¹² *Dekret prezidenta republiky o trestání některých provinění proti národní cti*. In: Praha, 57/1945, Dekret 138/1945 Sb.

¹¹³ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií*., s. 225

¹¹⁴ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*., s. 119-120

¹¹⁵ Tamtéž, s. 120

¹¹⁶ Tamtéž, s. 119

informací využívat zákonných oprávnění na kontrolu médií dle obnoveného tiskového zákona č. 6/1863. Dalším důležitým poválečným zákonem byl zákon č. 101/1947 Sb., který definoval novináře a ukládal jim povinnost členství v příslušných svazech jakožto podmínku pro vykonávání novinářského povolání.¹¹⁷

Komunisté odmítali ustanovení cenzurních orgánů a otevřeně podporovali svobodu tisku, nicméně s vědomím, že dokáží tištěná média ovládat jinými způsoby.¹¹⁸ KSČ tedy volila k ovládání médií jiné prostředky než omezování zákonem, nýbrž kontrolu pomocí papíru. Vzhledem k poválečnému nedostatku papíru se z této komodity stal důležitý nástroj pro regulaci tisku. Nově vydaná vyhláška ministerstvem informací ze dne 26. října 1945 umožňovala „*ministerstvu stanovovat náklad, rozsah, rozměr i periodicitu každého titulu.*“¹¹⁹

7.3. Československý tisk v letech 1946-1948

Jednoznačné vítězství KSČ ve volbách v roce 1946 se podepisovalo také na mediální scéně. Napjatá situace na politické scéně se brzy také odrážela do toho mediálního. Vzhledem k tomu, že velká část intelektuální sféry tíhla k levici, bylo velmi obtížné tuto většinu konfrontovat a většinou se do těchto intelektuálních sporů pouštěly pouze silné novinářské osobnosti, jakými byli například Pavel Tigríd, Václav Černý nebo Ferdinand Peroutka.¹²⁰

Střety mezi komunistickými a protikomunistickými médii vyvrcholily, stejně jako na politické scéně, v únoru roku 1948. Komunistická média však měla už daleko silnější postavení, na rozdíl od nekomunistických, která se stávala terčem zásahů státní moci, cíleného bojkotu zaměstnanců, a mnohdy i úmyslného znemožnění vydávání.¹²¹

7.4. Rudé právo

Rudé právo vniklo za základě odštěpení se od deníku *Právo lidu*. Do 21. září roku 1920 se však deník jmenoval *Staré Právo lidu* a na základě zákazu se k uvedenému datu přejmenoval na Rudé právo.¹²²

¹¹⁷ Tamtéž, s. 116-117

¹¹⁸ Tamtéž, s. 116

¹¹⁹ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií.*, s. 236

¹²⁰ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století.*, s. 123-124

¹²¹ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií.*, s. 251

¹²² DOUDĚRA, Karel et al. *Naše Rudé právo*. Praha: Rudé právo, 1980., s. 22

Do ustanovujícího sjezdu, který se konal dne 21. května 1921, vycházelo Rudé právo jako ústřední orgán levice sociální demokracie. Následně vycházelo Rudé právo jako hlavní tiskový orgán KSČ, který vedl dr. Bohumír Šmerala, následně nahrazený Filipem Dobrovským. Deník byl ještě doplňován večerním vydáním - *Večerník Rudého práva*, který byl následně přejmenován na *Rudý večerník*.¹²³ Rudé právo však bylo jen málo čtivý titul, který se věnoval převážně ideologickým textům a stranické propagandě.¹²⁴

Komunistická strana se od počátku profilovala jako masová strana, která dokázala oslovovat kromě dělnické třídy také inteligenci a mládež. Koncem dvacátých let se do vedení dostala nová generace v čele s Klementem Gottwaldem, která ve straně posílila totalitní tendence a vazby na Sovětský svaz.¹²⁵

I přes masovost strany neměl komunistický tisk moc velký náklad a velmi často podléhal cenzurním zásahům či dokonce k zákazu vydávání na určitou dobu. KSČ proto často přistupovala k ilegálnímu tisku, což se ukázalo jako dobrá zkušenost pro budoucí činnost během protektorátu.¹²⁶

Během druhé světové války bylo Rudé právo vydáváno ilegálně a mnohdy i přerušovaně z důvodu tvrdých zásahů Gestapa. Na oficiální činnost deníku navázali komunisté v květnu roku 1945.¹²⁷ Vzhledem k daleko silnějšímu poválečnému postavení komunistů se brzy z Rudého práva stal deník se silnou základnou a s nejvyšším nákladem v zemi. V roce 1947 byl průměrný denní náklad již 500 000 výtisků.¹²⁸

7.5.Svobodné slovo

Svobodné slovo vzniklo v roce 1907 jako ústřední tiskový orgán Československé strany socialistické, nicméně do roku 1945 vycházelo pod názvem České slovo.¹²⁹

Na úspěchu stranického tisku během první republiky se podepsal zejména Jaroslav Šalda, který byl ředitelem Českého slova a který dokázal přebudovat národně sociální tiskařské družstvo v obrovské tiskové vydavatelství s názvem Melantrich. Vydavatelství tisklo i nestraničné noviny a časopisy, které se sice ke straně nehlásily, ale podporovaly ji.¹³⁰

¹²³ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií.*, s. 169

¹²⁴ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století.*, s. 51

¹²⁵ Tamtéž

¹²⁶ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií.*, s. 169

¹²⁷ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století.*, s. 103

¹²⁸ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií.*, s. 233

¹²⁹ Tamtéž, s. 148

¹³⁰ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století.*, s. 48

Na přitažlivosti Českého slova se také podepsali známí výtvarníci, jakými byli například Josef Lada nebo František Bydlo.¹³¹

Za protektorátu vycházelo České slovo standardně, nicméně s jiným vedením, a to až do roku 1944, kdy se změnila periodizace na týdeník. Po pražském povstání se do čela obnovy deníku postavil opět Jaroslav Šalda a České slovo začalo vycházet pod názvem Osvobozené České slovo. Tento název se po domluvě s novým ministrem informací (Kopeckým) změnil na *Svobodné slovo*.¹³²

Za třetí republiky bylo Svobodné slovo, s průměrným denním výtiskem (v roce 1947) 300 000 výtisků, druhý nejsilnější deník za Rudým právem.¹³³ Po únorových událostech KSČ převzala sovětský model řízení médií a postupně obměnila vedení Svobodného slova tak, aby byl deník plně pod kontrolou KSČ.¹³⁴

7.6. Lidová demokracie

Stejně jako Svobodné slovo, začala i Lidová demokracie vycházet pod uvedeným názvem až po druhé světové válce, a to z důvodu aktivního působení během protektorátu. Lidová demokracie tedy navazovala na Lidové listy¹³⁵, které začaly vycházet od 1. ledna 1922. Československá strana lidová, jejímž tiskovým orgánem se Lidové listy staly, se vydáváním nového deníku snažila oslovit katolické čtenáře a katolickou inteligenci.¹³⁶

I přes schopného předsedu strany Jana Šrámka, který vzhledem k silné protikatolické společenské náladě dokázal dostat stranu do vlád první republiky, nedosahovaly Lidové listy takového významu a nákladu, jako tisk ostatních stran.¹³⁷

Po přejmenování v roce 1945 nastoupil na místo šéfredaktora Josef Doležal. V roce 1947 činil průměrný denní náklad 185 000 výtisků.¹³⁸ Únorové uchopení moci ze strany KSČ znamenalo zastavení některých periodik Československé strany lidové, nicméně deník Lidová demokracie zůstal zachován pod vedením Rostislava Patery.¹³⁹

¹³¹ Tamtéž, s. 48-49

¹³² DRTINA, Prokop. *Československo - můj osud*. Praha: Melantrich, 1992. ., 98

¹³³ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií.*, s. 233

¹³⁴ BEDNAŘÍK, Petr. *Český tisk v letech 1945–1948. Končelík, Jakub–Köpplová.* 2004., s. 143

¹³⁵ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století.*, s. 116

¹³⁶ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií.*, s. 168

¹³⁷ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století.*, s. 46

¹³⁸ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií.*, s. 233

¹³⁹ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století.*, s. 146

7.7.Svobodné noviny

Svobodné noviny začaly vycházet po druhé světové válce. Deník navazoval na Lidové noviny, které z důvodu aktivního působení za protektorátu musely být (stejně jako mnoho jiných periodik) přejmenovány.¹⁴⁰

Činnost Lidových novin však začala již v roce 1893, a to spojením časopisu Pozor s Moravskými listy. Deník se zejména zaměřoval na „*články politické, články národohospodářské a odborné, živnostenské a spolkové*.“¹⁴¹

Po vzniku Československé republiky se Lidové noviny snažily o expanzi z regionálního deníku na území celého státu. V novinách se brzy začala objevovat velmi zvučná jména jako bratři Čapkové, Ferdinand Peroutka, Viktor Dyk, Karel Toman, Fráňa Šrámek, Hubert Ripka, Karel Poláček nebo Václav Černý.¹⁴²

Nastolení protektorátu znamenalo velkou ránu do osazenstva deníku. Většina tvůrčích osob z novin odešla nebo byla perzekuována, nicméně deník fungoval i nadále po dobu protektorátu.¹⁴³

Po konci druhé světové války se do redakce novin navrátilo mnoho redaktorů z předválečné doby a šéfredaktorem se stal nakrátko Eduard Bass, který následně svoji pozici přenechal Ferdinandu Peroutkovi.¹⁴⁴ Průměrný denní náklad svobodných novin činil 68 000 výtisků.¹⁴⁵

S novým šéfredaktorem začaly mít noviny nový směr, který byl více vyhraněnější a jednoznačnější. I přes to, že Peroutka byl levicově smýšlející, s komunisty se nikdy neztotožňoval a odmítal slepou adoraci Sovětského svazu.¹⁴⁶

Peroutkovy názory se brzy staly trnem v oku komunistické garnituře, která měla po únoru 1948 jasný spád, jenž vedl k nahrazení ve funkci šéfredaktora Janem Drdou a k přejmenování deníku zpět na Lidové noviny, které vycházely až do roku 1952.¹⁴⁷

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 116

¹⁴¹ PERNES, Jiří. *Svět Lidových novin 1893 - 1993*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1993., s. 14

¹⁴² Tamtéž, s. 56

¹⁴³ Tamtéž, s. 109-110

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 113-114

¹⁴⁵ BEDNÁŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií.*, s. 234

¹⁴⁶ PERNES, Jiří. *Svět Lidových novin 1893 - 1993.*, s. 114

¹⁴⁷ Tamtéž, s. 116

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století.*, s. 148

8. Metoda výzkumu

8.1. Kvantitativní obsahová analýza

Kvantitativní obsahová analýza patří mezi jednu z tradičních metod, která je využívána ke zkoumání tematické agendy médií. Za pomoci této metody je možné v mediálním prostoru analyzovat konkrétní typ média, anebo jednotlivá média srovnávat mezi sebou. Kromě těchto možností, se metodou dají také srovnávat média různých zemí, anebo napříč historickým obdobím. Konkretizace zkoumaného výběru témat závisí na sestavení jednotlivých analýz a na výzkumné otázce.¹⁴⁸

Nespornou výhodou kvantitativní obsahové analýzy je, vzhledem ke statistickému základu, objektivnost výsledků, která nezávisí na výzkumníkovi.¹⁴⁹ Další výhodou, která z metody plyne, je vysoká strukturovanost, jež je zpětně ověřitelná a může být prezentována za pomoci grafů či tabulek. Kvantitativní obsahová analýza je nejvhodnější pro větší obsah dat z důvodu větší objektivity. Menší obsah dat by výsledky analýzy, vzhledem ke statickým metodám, mohl zkreslovat.¹⁵⁰

8.2. Aplikace metody

V rámci provedené studie jsem stanovil výzkumnou otázku: „*Jakého množství prostoru se dostávalo Krčmaňské afěře ve vybraných denících československého tisku za určité období.*“.

Výzkumným tématem je tedy zjištění míry četnosti článků, zabývajících se Krčmaňskou aférou ve vybraných tištěných médiích. Metoda bude spočívat v analýze vybraného vzorku periodik, ve kterých budou vyhledávány články zabývajících se aférou, jejich četnost bude následně zanesena do vyhodnocovací tabulky, která bude poté sloužit jako prostředek ke statistickému vyhodnocování. Vzhledem k tomu, že se jedná o denní tisk, budou data do analytické tabulky zanášena po jednotlivých dnech.

Výsledná data analýz jednotlivých deníků budou následně mezi sebou srovnána, aby bylo zjištěno, který deník se danému tématu věnoval nejvíce. Na základě již zjištěných historických skutečností, které poukazují na stopy, vedoucí k olomouckému sekretariátu KSČ a že se jednalo o atentát nezahrnující ministra KSČ, je předpoklad takový, že komunistická média o událost informovala méně než ta nekomunistická.

¹⁴⁸ TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií.*, s. 100-101

¹⁴⁹ SCHULZ, Winfried a Irena REIFOVÁ. *Analýza obsahu mediálních sdělení.* Praha: Karolinum, 2011, s. 34

¹⁵⁰ TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií.* s. 100-102

Časový úsek výzkumu jsem zvolil od pokusu o atentát, tedy od 10. září roku 1947, do 25. února roku 1948, kdy se komunistům podařilo zmonopolizovat moc v Československu. Konečnou hranici výzkumu jsem stanovil na základě možnosti ovlivňování mediálního prostoru ze strany KSČ. Po uvedeném datu by mohla být analýza zkreslena.

Analýza novinových článků byla z důvodu objektivitu provedena ve stranických tiskových orgánech českých stran: *Rudé právo*, *Svobodné slovo* a *Lidová demokracie*. Vzhledem k pandemické situaci nebylo možné do výběru periodik zařadit deník *Právo lidu*, který není dostupný v digitalizované podobě. Jako kontrolní prvek a nestraničský deník byly vybrány *Svobodné noviny*. K získání vstupních dat jsem využil digitalizovanou formu uvedených deníků prostřednictvím Národní digitální knihovny.

Pro potřeby výzkumu bylo nezbytné vyselektovat určité části periodik, které by analýzu zkreslovaly. Vzhledem ke stanovení co největší objektivnosti experimentu, bylo nezbytné vyřadit z deníků rubriky týkající se kultury, sportu a inzercí. Analýza se tak ve většině případech vztahuje na první tři strany periodik, které se věnují zpravodajské činnosti. Nicméně vzhledem k proměnlivé struktuře deníků je nezbytné posuzovat články individuálně dle uvedených tematických kritérií.

9. Krčmaňská aféra v Rudém právu

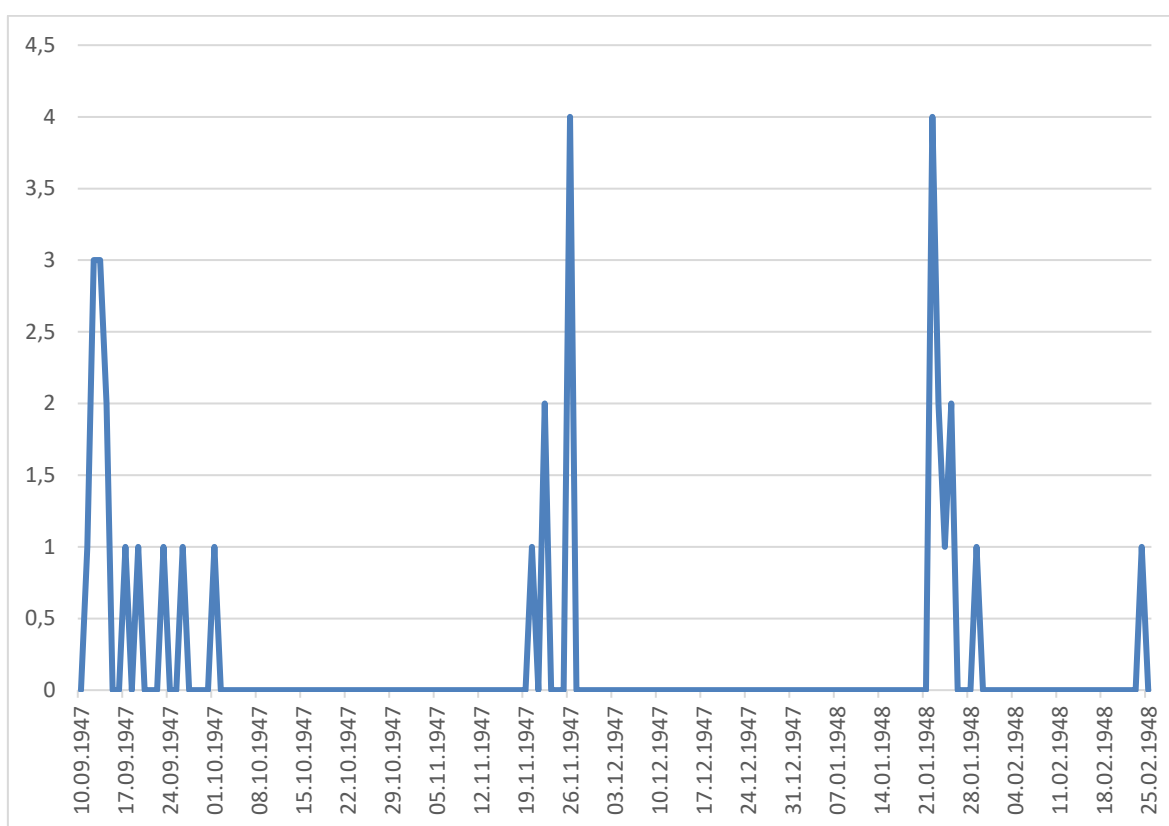
Září roku 1947 bylo pro žurnalisty velmi rozmanité. Média mohla vybírat z celé škály událostí, které se prioritně točily kolem politiky a zvyšujícího se napětí uvnitř Národní fronty. Devátému měsíci však dominovalo téma související s klimatickými obtížemi, které znamenaly těžký zásah do československého zemědělství. KSČ se snažilo využít nastalé situace a prostřednictvím návrhu milionářské dávky vyvolat další rozpory v ostatních politických stranách a zdiskreditovat politiky, kteří proti dávce budou vystupovat. Rudé právo se proto zejména věnuje uvedené milionářské dávce. Kromě již zmíněného tématu dávky, se dále Rudé právo věnuje zejména glorifikaci Sovětského svazu a očerňování Spojených států.¹⁵¹

První zmínka o pokusu o atentát se objevuje již 11. září pod názvem „*Provokace*“, nicméně dominantním tématem zůstává stále milionářská dávka. V krátkém článku Rudé

¹⁵¹ *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 10.9.1947-30.09.1947, vydání V., č. 211-228
Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:dfcd29a0-f591-11dc-b18a-000d606f5dc6>

právo, kromě základních informací, uvádí také spekulaci, poukazující na průhlednou akci protistátních živlů.¹⁵²

Z grafu č. 1 je zřejmé, že Rudé právo se atentátu intenzivněji věnovalo pouze do 15. 9. 1947. Nicméně články, vydané do uvedeného data, dávaly ihned incident do souvislosti s objednávkou atentátu národních socialistů na sebe samé z důvodu záměrného poškození komunistů. Atentát dává Rudé právo do historického kontextu s atentáty, které byly provedeny jako provokační na zbavení se svých politických konkurentů, jako například zapálení Říšského sněmu nacisty. Je tedy zřejmé, že komunisté se snaží atentát od prvních článků bagatelizovat a použít proti národním socialistům.¹⁵³

Graf č. 1 – počet článků zabývajících se Krčmaňskou aférou v Rudém právu za období od 10. 9. 1947 do 25. 2. 1948.¹⁵⁴

Z celkových čísel za měsíc září vyplývá, že Rudé právo věnovalo Krčmaňské aféře celkem 13 článků z celkově vydaných 608 článků.

Další články od 15. 9. 1947 vycházely spíše sporadicky a ve většině případech uváděly informace o zjištěných stopách bezpečnostních složek. V následujících měsících se

¹⁵² ANONYM, *Provokace*, in *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 11.9.1947, 27(212), s. 1.

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:b2df20f0-f592-11dc-9d5f-000d606f5dc6>

¹⁵³ Tamtéž

¹⁵⁴ Tamtéž

Rudé právo Krčmaňské aféry víceméně vůbec nevěnovalo. Další články začaly vycházet až od 20. 11. 1947, kdy se národní socialisté rozhodli pro soudní vyšetřování, které nespadlo do gesce komunisty ovládaných složek. Rudé právo začalo přinášet informace o krčmaňské stopě a taky zároveň o narušení probíhajícího vyšetřování ze strany národních socialistů a Svobodného slova.¹⁵⁵

Vzhledem k tomu, že se další vyšetřování Krčmaňské aféry vedlo mimo struktury KSČ, nemělo Rudé právo, až do vystoupení ministra Drtiny v lednu 1948, žádné konkrétní informace o detailech vyšetřování. Rudé právo se věnovalo převážně milionářské dávce a následně slovenskému protistátnímu spiknutí, kterými ať vědomě nebo ne, přehlušovalo Krčmaňskou aféru.¹⁵⁶

Další články týkající se Krčmaňské aféry začaly za vybrané období vycházet až po již zmíněném proslovu ministra Drtiny v lednu 1948. Jak lze vidět na grafu č. 1, tak Rudé právo vydalo první články, po delší odmlce, hned druhý den po interpelacích, na kterých vystoupil ministr Drtina s informacemi o Krčmaňské aféře. Rudé právo však odmítalo, že by interpelace ministra Drtiny přinesla k případu něco nového a pouze se snaží odklonit vyšetřování atentátu domělou aférou se zbraněmi na olomouckém sekretariátu KSČ a která má zároveň sloužit jako diskreditace KSČ. Kromě uvedené bagatelizace nových informací v kauze se Rudé právo věnuje údajné neschopnosti ministra Drtiny v poválečném trestání kolaborantů a zrádců.¹⁵⁷

Dne 24. 1. 1948 vyšla v Rudém právu informace o složení poslaneckého mandátu Jurou Sosnarem, který prostřednictvím prohlášení sděluje, že se mandátu vzdává z důvodu urychlení projednání věci. Souvislost s Krčmaňskou aférou však uváděná není, stejně jako důvody rezignace.¹⁵⁸

Články týkající se očerňování ministra Drtiny a bagatelizace soudního vyšetřování vycházely až do 25. 1. 1948. Do konce vybraného časového úseku (25. 2. 1948) vyšly už jen

¹⁵⁵ *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 1.11.1947-30.11.1947, č. 255-279

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:dfcd29a0-f591-11dc-b18a-000d606f5dc6>

¹⁵⁶ *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 2.12.1947-21.1.1948, č. 280-17.

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:95382760-f74d-11dc-9266-000d606f5dc6>

¹⁵⁷ *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 22.1.1948, č.18, s. 1-5

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:28eb7e40-080a-11dd-924d-000d606f5dc6>

¹⁵⁸ SOSNAR, Jura, *Poslanec Sosnar skládá mandát*, In: *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 23.1.1948, č. 19, s. 1.

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:2900db00-080a-11dd-a16a-000d606f5dc6>

dva články. Dne 29. 1. 1948 vyšel článek, který informoval o zatčení bývalého poslance Sosnara. Poslední článek, který se týká krčmaňské aféry, vyšel dne 24. 2. 1948. Článek informuje o vyčlenění nedovoleného ozbrojování Jury Sosnara z krčmaňské aféry, čímž se autor článku snaží vyvrátit jakékoliv zapojení poslance KSČ do aféry.¹⁵⁹

Během stanoveného období vydalo Rudé právo celkem 32 článků (z celkového počtu 6992 článků) týkajících se Krčmaňské aféry. Informace o aféře byly uváděny jen okrajově a často byly přehlušeny jinými událostmi, na které byl kladen ze strany komunistů větší důraz, jako např. slovenské protistátní spiknutí. Dle grafu č. 1 je možné vidět, že články po září roku 1947 vycházely pouze jako reakce na nově objevené skutečnosti ze strany národních socialistů. Ve většině případech se deník snažil celý incident bagatelizovat a otočit proti národním socialistům.¹⁶⁰

10. Krčmaňská aféra ve Svobodném slově

Stejně jako Rudé právo, se Svobodné slovo věnuje nejružnějším dobovým tématům, jakými byl například Marshallův plán nebo zvyšující se napětí v Národní frontě. Záříjovým tiskem rezonovala především milionářská dávka, kterou se urputně snažili protlačit komunisté. V rámci článků, týkajících se domácí politiky, je možné pozorovat značný protikomunistický podtón, nicméně i přes určité výtky ke KSČ vycházejí ve Svobodné slově články, které navrhují politickou jednotu.¹⁶¹

První články o nezdařilém atentátu na ministry vyšly stejně jako v Rudém právu 11. září 1947. Hlavní článek s názvem „*Balíčky s pekelným strojem: Pokus o atentát na dr. Zenkla a dr. Drtinu*“, má čistě informativní charakter, který oznamuje čtenářům nastalou situaci kolem balíčků s výbušninami.¹⁶²

Z grafu č. 2 je zřejmé, že Svobodné slovo dávalo Krčmaňské aféře během měsíce září značný prostor. Vydané články mají ve většině případech pouze informativní charakter,

¹⁵⁹ *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 1.1.1948-25.2.1948, V. vydání, č. 1-26

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:271585c0-080a-11dd-b0f7-000d606f5dc6>

¹⁶⁰ *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 10.9.1947-25.2.1948, č. 211-47

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4eac74b0-e92c-11dc-9fa1-000d606f5dc7>

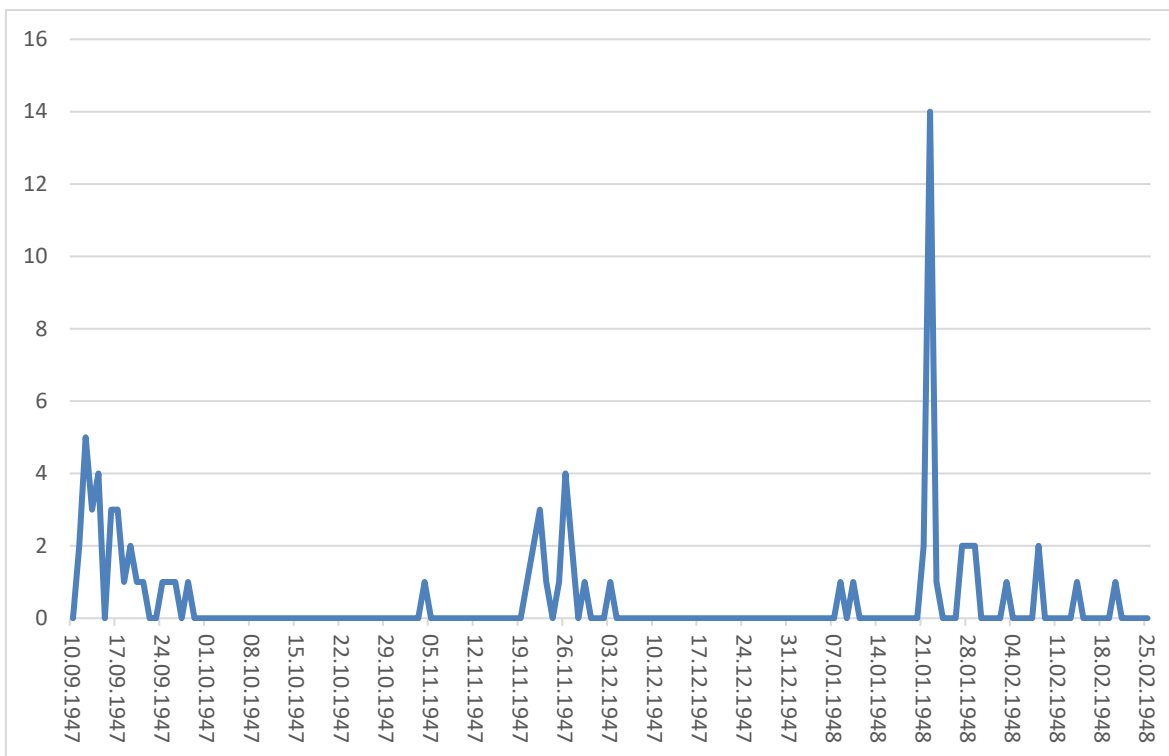
¹⁶¹ *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 10.09.1947-30.09.1947, č. 211-228

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:6ac02942-5f54-4576-98a8-9af28891b4ad>

¹⁶² ANONYM, „*Balíčky s pekelným strojem: Pokus o atentát na dr. Zenkla a dr. Drtinu*“ In: *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 11.09.1947, č. 212 s. 1

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:000f991a-0bd3-4d06-932d-230401de69a1>

který souvisí s postupem bezpečnostních složek v dané věci.¹⁶³ Svobodné slovo, také konstatuje skutečnost, že pokus o atentát byl spáchán na tři nekomunistické ministry, kteří se stali terčem komunistické propagandy za veřejnou kritiku milionářské dávky.¹⁶⁴ Kromě informací týkajících události, vychází také články, které apelují zjištění co nejvíce informací od veřejnosti.¹⁶⁵

Graf č. 2 – počet článků zabývajících se Krčmaňskou aférou ve Svobodném slově za období od 10. 9. 1947 do 25. 2. 1948.¹⁶⁶

V celkových číslech za měsíc září věnovalo Svobodné slovo Krčmaňské aféře celkem 29 článků z 864.¹⁶⁷

Vzhledem k tomu, že se vyšetřování atentátu dostávalo do slepé uličky a nepřibývaly žádné nové důkazy, četnost článků se od října do poloviny listopadu zmenšila na minimum a během této doby vyšel pouze jeden článek.¹⁶⁸

Nulový počet článků o Krčmaňské aféře pokračoval až 20. 11. 1947, kdy se národní

¹⁶³ Tamtéž

¹⁶⁴ ANONYM, *Proč atentát?* In: Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání. Praha: Československá strana socialistická, 12.09.1947, 3(213), s. 1.

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:0ca42c84-c518-4060-b87f-6fb3ec1654d1>

¹⁶⁵ Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání. Praha: Československá strana socialistická, 10.09.1947-30.09.1947, č. 211-228

¹⁶⁶ Tamtéž

¹⁶⁷ Tamtéž

¹⁶⁸ Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání. Praha: Československá strana socialistická, 1.10.1947-16.11.1947, č. 229-267

socialisté rozhodli pro cestu soudního vyšetřování kauzy. Články se věnovaly především novým důkazům ve vyšetřování, které vedly do olomouckého kraje. Svobodné slovo také informuje o počtu zatčených v rámci aféry. Kromě článků s informačním charakterem se Svobodné slovo věnovalo také reakci komunistů, kteří prostřednictvím ministra vnitra komentovali celou záležitost jako narušení probíhajícího vyšetřování. V souvislosti s Krčmaňskou aférou vycházely také mnohdy články na podporu soudnictví v Československu.¹⁶⁹ Jak je možné vidět na grafu č. 2, tak vyšší četnost článků se udržela až do konce měsíce.

S výjimkou jednoho článku, který vyšel dne 3. 12. 1947, Svobodné slovo nevydávalo články týkající se aféry až do ledna 1948. Jak je také zřetelné z grafu č. 2, tak nejvyšší lednová četnost článků se týkala interpelace ministra Drtiny, který uveřejnil rozsáhlé informace o Krčmaňské aféře a souvisejícím nedovoleným ozbrojováním na olomouckém sekretariátu KSČ. Pro Svobodné slovo byla interpelace a Krčmaňský případ hlavním tématem, kterému vyčlenilo v čísle č. 18 (z 22. 11. 1948) celou úvodní stranu a značnou část druhé strany.¹⁷⁰ V souvislosti s interpelací ministra Drtiny je ve stejném čísle vydán článek pod názvem „*V rozhlase ani slovo*“, který poukazuje na cenzurní praktiky KSČ v rozhlase, která záměrně vynechala interpelační část ministra Drtiny.¹⁷¹

Zvětšující se napětí v Národní frontě, obzvláště mezi národními socialisty a komunisty, se odráželo i na způsobu psaní článků. V rámci krčmaňské tematiky vyšly od ledna články vyhraněnější vůči KSČ, které se velmi často snažily rozporovat vyjádření komunistických představitelů.¹⁷²

Eskalace politických problémů však začala Krčmaňskou aféru brzy odsouvat na druhou kolej. Od konce ledna až do 25. února 1948 vycházely články věnující se aféře již jen sporadicky a ve většině případech sloužily jen jako součást kritiky bezpečnostních sborů

¹⁶⁹ *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 1.11.1947-30.11.1947.1947, č. 255-279

¹⁷⁰ *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 22.01.1948, č. 18, s. 1

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:221decba-1bfe-43e6-8b7d-05391513fad2>

¹⁷¹ ANONYM, *V rozhlase ani slovo*, In: *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 27.01.1948, č. 22, s. 3.

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:8d288463-6aa1-405a-a95a-50654dc9aaad>

¹⁷² ANONYM, *Komunistický vědec o atentátu*, In: *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 28.01.1948, č. 23, s. 1.

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:0e9c9773-79ed-4462-b7ea-3ae5407abe2a>

ANONYM, *R. Slánský o atentátu*, In: *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 27.01.1948, č. 22, s. 1.

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:8d288463-6aa1-405a-a95a-50654dc9aaad>

ovládaných KSČ.¹⁷³

Během stanoveného období vydalo Svobodné slovo celkem 76 článků (z celkového počtu 6998 článků) týkajících se Krčmaňské aféry. Články byly ve většině případech informativního charakteru a vycházely na titulních stranách. Vzhledem k vývoji celé kauzy, která směřovala k olomouckému sekretariátu KSČ, začaly mít články protikomunistickou tendenci, která však neobsahovala citově zbarvené očerňování.

Četnost vydávání článků se shoduje s historickými fakty o vyšetřování Krčmaňské aféry.¹⁷⁴

11. Krčmaňská aféra v Lidové demokracii

Lidová demokracie se, stejně jako ostatní stranická periodika, věnuje v září roku 1947 žalostné ekonomické situaci v Evropě. Hlavním tématem, které plní titulní stránky, je bezesporu americká pomoc v podobě Marshallova plánu. V rámci domácí politiky se Lidová demokracie věnuje komunistickému návrhu milionářské dávky, který značně kritizuje. Z vydaných článků jsou patrné protikomunistické tendence, které se mimo jiné odráží i v upřednostňování zpráv týkajících Spojených států před Sovětským svazem.¹⁷⁵

Krčmaňská aféra se do mediálního prostoru Lidové demokracie dostala 11. září. V článku s názvem „*Pokus o atentát na tři československé ministry*“ přináší Lidová demokracie čistě informativní zprávu týkající se události a popisu osoby, jež podala balíčky na poštu.¹⁷⁶ Jak je patrné z grafu č. 3, tak deník v prvních dnech od atentátu dával tématu jen omezený prostor. Četnost článků se v září 1947 nedostala přes hranici jednoho článku za den. Vydané články byly ve většině případech umístěny na druhé nebo třetí straně vydání a omezovaly se pouze na informativní charakter.¹⁷⁷

¹⁷³ *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 01.02.1948, č. 27-46

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:20356ab6-ec25-42c4-9812-036fb53a20c2>

¹⁷⁴ *Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání*. Praha: Československá strana socialistická, 10.9.1947-24.2.1948, č. 211-64

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:408ed78a-0355-4e8c-a71a-94755bb427d4>

¹⁷⁵ *Lidová demokracie*. Praha: PragoPrint, 02.09.1947-30.09.1947, č. 203-227

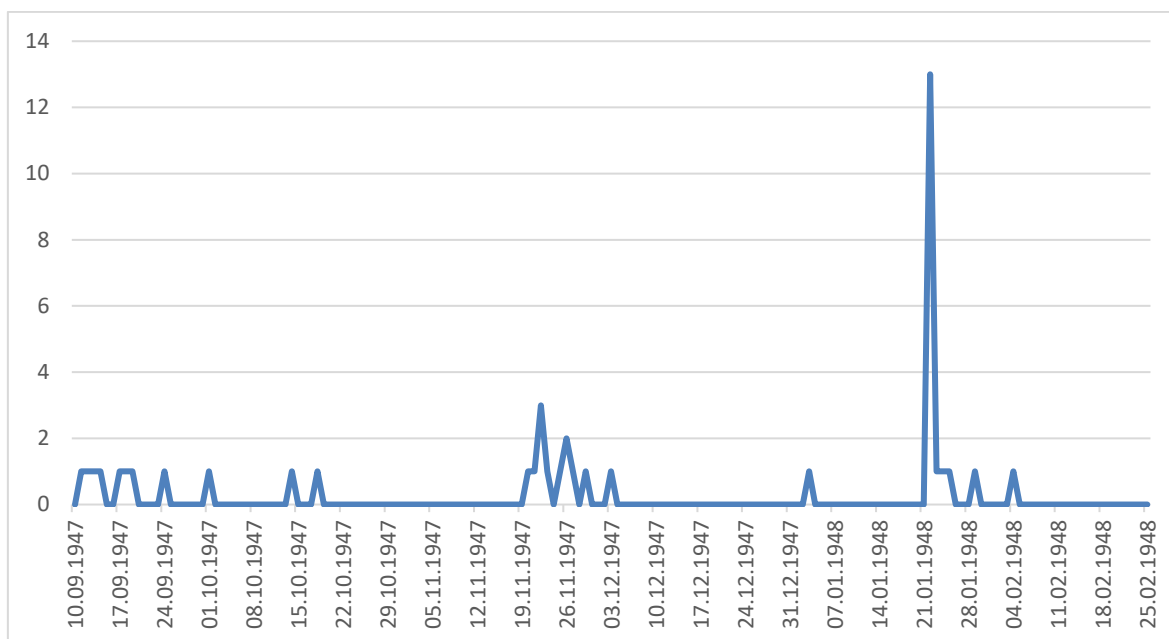
Dostupné také z: http://www.digitalniknihovna.cz/cuni_fsv/uuid/uuid:769536bf-f103-48cc-a051-7ad46c00492e

¹⁷⁶ *Lidová demokracie*. Praha: PragoPrint, 11.09.1947, č. 211, s. 1.

Dostupné také z: http://www.digitalniknihovna.cz/cuni_fsv/uuid/uuid:d2333f5e-2bce-11e6-b0ec-92f789bb8157

¹⁷⁷ *Lidová demokracie*. Praha: PragoPrint, 02.09.1947-30.09.1947, č. 203-227

Dostupné také z: http://www.digitalniknihovna.cz/cuni_fsv/uuid/uuid:769536bf-f103-48cc-a051-7ad46c00492e

Graf č. 3 – počet článků zabývajících se Krčmaňskou aférou v Lidové demokracii za období od 10. 9. 1947 do 25. 2. 1948.¹⁷⁸

Od konce září se pak četnost článků zabývajících se aférou snížil na minimum a do 20. listopadu vyšly pouze 3 články, které měly buď informativní charakter ohledně pátrání po pachatelích, anebo zmiňovaly aféru v souvislosti s rostoucím politickým napětím uvnitř Národní fronty.¹⁷⁹

Další větší zájem Lidové demokracie o aféru nastal až s krčmaňskou stopou a zahájením soudního vyšetřování. Jak je možné vidět na grafu č. 3, tak články týkající se nových stop začaly vycházet 20. listopadu a jejich pravidelnost trvala až do konce listopadu. Články se kromě nových stop vedoucích na Olomoucko věnovaly také střetu ministerstva vnitra a ministerstva spravedlnosti ohledně kompetencí a příslušnosti k vyšetřování aféry.¹⁸⁰

Po listopadovém zájmu o aféru se četnost článků od prosince 1947 opět snížila na minimum a za období od 1. prosince 1947 do 22. ledna 1948 vyšly pouze dva články, které zmiňují zatýkání nových osob v souvislosti s olomouckým vyšetřováním.¹⁸¹

¹⁷⁸ *Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové*. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 10.09.1947-25.02.1948, r.3-r.4, č. 203-46

Dostupné také z: http://www.digitalniknihovna.cz/cuni_fsv/uuid/uuid:769536bf-f103-48cc-a051-7ad46c00492e

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:db19add0-8c59-11e6-bf08-001018b5eb5c>

¹⁷⁹ *Lidová demokracie*. Praha: PragoPrint, 01.10.1947, č. 228-253

Dostupné také z: http://www.digitalniknihovna.cz/cuni_fsv/uuid/uuid:769536bf-f103-48cc-a051-7ad46c00492e

¹⁸⁰ *Lidová demokracie*. Praha: PragoPrint, 01.11.1947, č. 254-278

Dostupné také z: http://www.digitalniknihovna.cz/cuni_fsv/uuid/uuid:769536bf-f103-48cc-a051-7ad46c00492e

¹⁸¹ *Lidová demokracie*. Praha: PragoPrint, 02.12.1947-21.1.1948, č. 279-16

Lednová interpelace ministra Drtiny, přinesla opětovný zájem médií o Krčmaňskou aféru. Nové skutečnosti, které dávaly atentát do souvislosti s olomouckým sekretariátem KSČ, se projeví i na četnosti článků. Jak je zřetelné z grafu č. 3, tak Lidová demokracie dala novým skutečnostem značný prostor, zvláště ve vydání č. 17 (ze dne 22. 1. 1948), kde byla vydána série třinácti na sebe navazujících článků pod názvem „*Od atentátu ke skladišti zbraní v Olomouci*“.¹⁸²

Lednové články se obsáhle věnují novým skutečnostem a také bagatelizaci ze strany ministerstva vnitra.¹⁸³

Nicméně vzhledem ke vzrůstajícímu politickému napětí byla Krčmaňská aféra přehlušena jinými tématy a od 27. ledna informovala pouze okrajově o osudu bývalého poslance Sosnara.¹⁸⁴

Během stanoveného období vydala Lidová demokracie celkem 42 článků (z celkového počtu 5635 článků) týkajících se Krčmaňské aféry. Nejvíce prostoru však dostala aféra až po interpelaci ministra Drtiny, který celý incident spojil s olomouckým sekretariátem KSČ. I přes protikomunistické tendence v Lidové demokracii, byly vydané články, týkající Krčmaňské aféry, ve většině případech informativního charakteru, bez zjevného zaujetí.

12. Krčmaňská aféra ve Svobodných novinách

Mediální prostor Svobodných novin plnila na počátku září především evropská ekonomická situace. Kromě detailních rozborů Marshallova plánu a neústupnosti Sovětského se svazu se Svobodné noviny zabývaly také milionářskou dávkou. Deníku však dominuje zahraniční politika, která ve většině případech zaplňovala titulní strany.¹⁸⁵

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:db19add0-8c59-11e6-bf08-001018b5eb5c>

Dostupné také z: http://www.digitalniknihovna.cz/cuni_fsv/uuid/uuid:769536bf-f103-48cc-a051-7ad46c00492e

¹⁸² Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 22.01.1948, č. 17, s. 1.

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:3a0ceba0-f426-11e8-9984-005056825209>

¹⁸³ Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie 01.01.1948-31.1.1948 č. 1-25

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:db19add0-8c59-11e6-bf08-001018b5eb5c>

¹⁸⁴ Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 27.01.1948-25.2.1948, č. 21-46

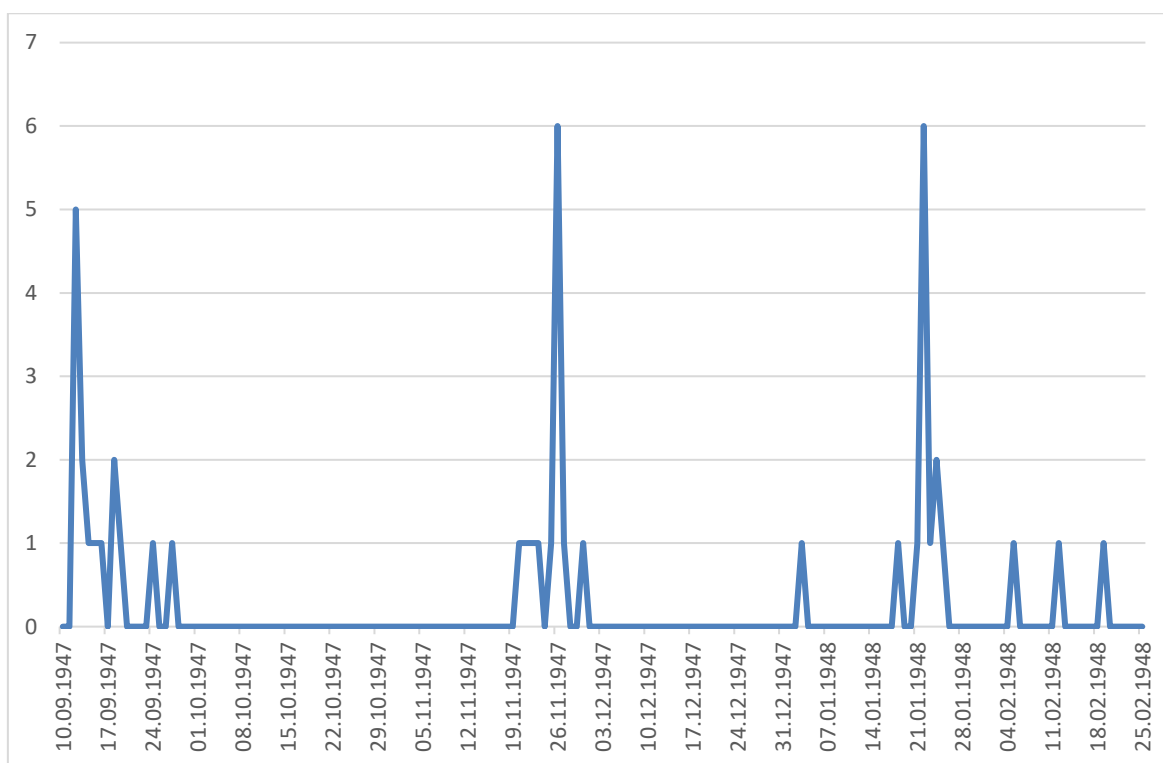
Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:db19add0-8c59-11e6-bf08-001018b5eb5c>

¹⁸⁵ Svobodné noviny: List Sdružení kulturních organizací. Praha: Orbis, 2.9.1947-30.9.1947, r. 3, č. 204-228

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:fd502950-5432-11dd-b63e-000d606f5dc6>

První články týkající se pokusu o atentát na ministry vyšly až 12. září 1947. Svobodné noviny přinesly sérii na sebe navazujících článků pod titulkem „*Pekelné stroje členům vlády dr. P. Zenklovi, dr. P. Drtinovi aj. Masarykovi*“. Články chronologicky a informativně popisují zjištěné informace o skutku a průběhu vyšetřování. Kromě faktických informací o atentátu, přináší Svobodné noviny také první reakce ze Svobodného slova a Rudého práva, jež dle slov autora napovídají, že „*vzájemná obvinění a podezření, která budou patrně vyslovena, nepřispějí k rychlému uklidnění, kterého je nezbytně v této bídě a starostech zapotřebí.*“¹⁸⁶

Na grafu č. 4 je možné vidět, že Svobodné noviny se aféře nejvíce věnovaly v prvních dnech od pokusu o atentát. Od 19. září se Svobodné noviny věnovaly tématu Krčmaňské aféry jen okrajově a články vycházely pouze sporadicky.¹⁸⁷

Graf č. 4 – počet článků zabývajících se Krčmaňskou aférou ve Svobodných novinách za období od 10. 9. 1947 do 25. 2. 1948.¹⁸⁸

Za celé září vydaly Svobodné noviny 15 článků z celkových 654. Deník se snažil jít cestou maximální objektivity a ve svých člancích se soustředil především na faktickou

¹⁸⁶ ANONYM, *Opatrnost zachránila sekretáře ministrů* In: *Svobodné noviny: List Sdružení kulturních organizací*. Praha: Orbis, 12.9.1947, r. 3, č. 213, s. 1

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:0ce43d60-5434-11dd-80ff-000d606f5dc6>

¹⁸⁷ *Svobodné noviny: List Sdružení kulturních organizací*. Praha: Orbis, 2.9.1947-30.9.1947, r. 3, č. 204-228

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:fd502950-5432-11dd-b63e-000d606f5dc6>

¹⁸⁸ Tamtéž

stránku aféry. V rámci vyrovnanosti názorů byly publikovány reakce obou nejsilnější stran v Československu, mezi kterými rostlo politické napětí.¹⁸⁹

Až do Krčmaňské stopy, která byla zveřejněna v listopadu 1947, se Svobodné noviny tématu vůbec nevěnovaly. Mediální prostor týkající se domácí politiky vyplňovaly především témata zahrnující řešení klimatických problémů spojených se špatnou úrodou a slovenské protistátní spiknutí.¹⁹⁰

Zahájení paralelního vyšetřování a nové stopy vedoucí do olomouckého kraje vedlo k opětovnému zájmu médií. Jak je zřejmé z grafu č. 4, Svobodné noviny dávaly novým informacím značný prostor, a to včetně titulních stran. Kromě faktických záležitostí se deník opětovně věnuje protichůdným reakcím ze strany komunistů a národních socialistů. Zatímco komunisté obviňují socialisty z narušování vyšetřování, národní socialisté vyjadřují jasné stanovisko ke skutku, který spadá do kompetence soudního vyšetřování.¹⁹¹

Od začátku prosince se však další články o aféře neobjevovaly až do 18. 1. 1948, kdy vyšel krátký článek, jež uvádí, s odkazem na některá olomoucká periodika, že v rámci aféry dochází k dalšímu zatýkání osob. Nicméně deník dále uvádí, že se jedná o neověřené informace ze soukromých zdrojů. Svobodné noviny v tomto článku také uvádějí žádost ministerstva spravedlnosti týkající se zdrženlivosti ohledně uveřejňování informací o aféře.¹⁹²

Jak je možné vidět na grafu č. 4, další velký zájem Svobodných novin vzbudila interpelace ministra Drtiny v lednu 1948. Deník kromě interpretace nových zjištění také přináší vyjádření ministra vnitra, který celou věc dementuje, čímž je opět dáván mediální prostor oběma stranám.¹⁹³

V posledním vybraném měsíci se články týkající se Krčmaňské aféry omezily na minimum. Za měsíc únor, tak vyšly pouze 3 články, které se věnovaly osudu bývalého poslance KSČ Jurovi Sosnarovi, jež skončil ve vazbě.¹⁹⁴

¹⁸⁹ Tamtéž

¹⁹⁰ Svobodné noviny: *List Sdružení kulturních organizací*. Praha: Orbis, 1.10.1947-20.11.1947, r. 3, č. 229-270

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:fd502950-5432-11dd-b63e-000d606f5dc6>

¹⁹¹ Svobodné noviny: *List Sdružení kulturních organizací*. Praha: Orbis, 1.11.1947-30.11.1947, r. 3 č. 255-279

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:fd502950-5432-11dd-b63e-000d606f5dc6>

¹⁹² ANONYM, *Dohady a kombinace*, In: *Svobodné noviny: List Sdružení kulturních organizací*. Praha: Orbis, 18.1.1948, r. 4, č. 15, s. 4

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:93017b50-702d-11dd-a257-000d606f5dc6>

¹⁹³ Svobodné noviny: *List Sdružení kulturních organizací*. Praha: Orbis, 1.1.1948-31.1.1948, r. 4 č. 1-56

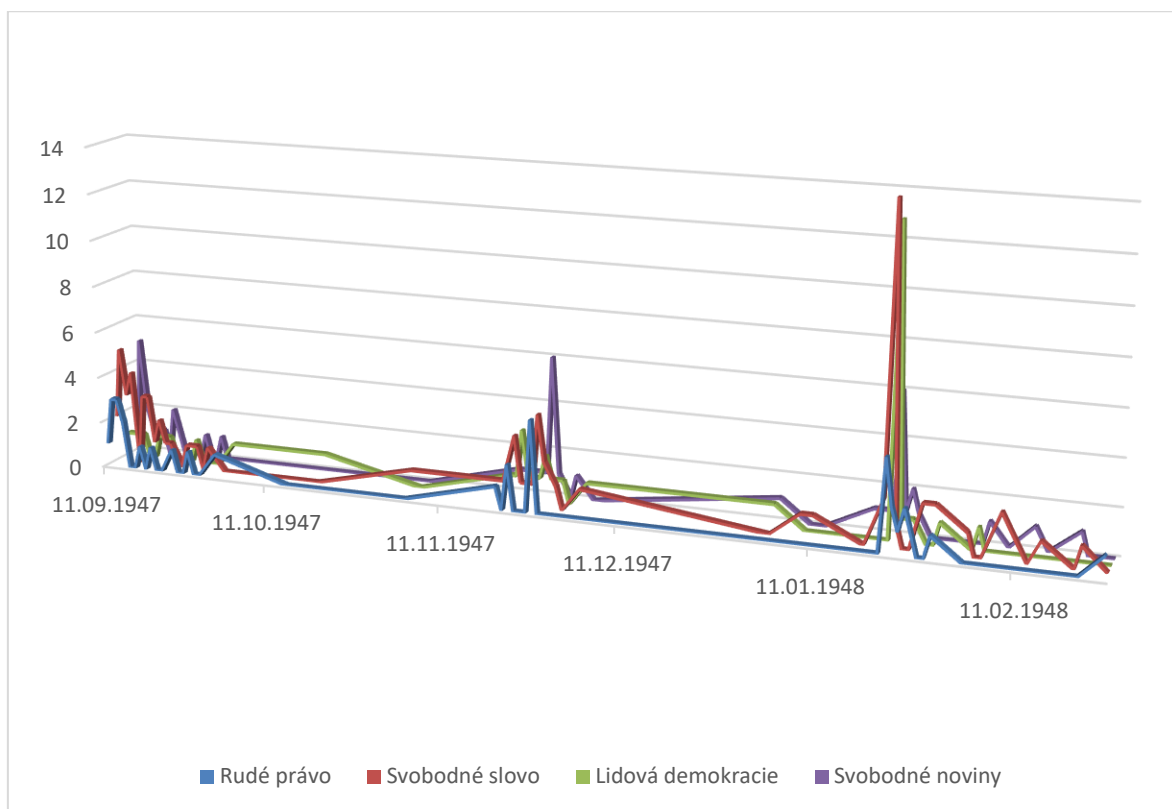
Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:95cc25c0-6fb9-11dd-abc5-000d606f5dc6>

¹⁹⁴ Svobodné noviny: *List Sdružení kulturních organizací*. Praha: Orbis, 1.2.1948-25.2.21948, r. 4 č.27-47

Během stanoveného období vydaly Svobodné noviny celkem 44 článků (z celkového počtu 5046 článků) týkajících se Krčmaňské aféry. Vydávané články jsou ve většině případech pouze informativního charakteru. Redakce deníku se snaží o co největší objektivitu uveřejňováním jak reakcí ze strany komunistů, tak ze strany národních socialistů.¹⁹⁵

13.Srovnání médií

Krčmaňská aféra se určitým způsobem promítla do všech sledovaných médií. Zájem deníků o problematiku reflektovalo vyšetřování bezpečnostních složek a soudu. Jak je možné vidět na grafu č. 5, identický zájem periodik o aféru by se dal rozdělit na 3 etapy.

Graf č. 5 – počet článků zabývajících se Krčmaňskou aférou ve vybraném tisku za období od 10. 9. 1947 do 25. 2. 1948.¹⁹⁶

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:95cc25c0-6fb9-11dd-abc5-000d606f5dc6>

¹⁹⁵ *Svobodné noviny: List Sdružení kulturních organizací*. Praha: Orbis, 10.9.1947-25.2.1948, r.3, č.211-r.4, č. 47

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/periodical/uuid:d082e130-5345-11dd-8e7d-000d606f5dc6>

¹⁹⁶ *Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa*. Praha: Komunistická strana Československa, 10.9.1947-25.2.1948, č. 211-47

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:4eac74b0-e92c-11dc-9fa1-000d606f5dc7>

Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání. Praha: Československá strana socialistická, 10.9.1947-24.2.1948, č. 211-64

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:408ed78a-0355-4e8c-a71a-94755bb427d4>

1. První etapa zájmu nastala ihned po spáchání pokusu o atentát a trvala přibližně do konce září roku 1947.
 2. Druhá etapa zájmu nastala v listopadu 1947, kdy bylo zahájeno soudní vyšetřování, které přineslo nové skutečnosti a stopy vedoucí do olomouckého kraje. Tato etapa trvala do konce listopadu.
 3. Třetí etapa zájmu nastala po interpelaci ministra Drtiny v lednu 1948, která přinesla nové informace vedoucí k olomouckému sekretariátu KSČ a trvala do konce ledna.
- V období mezi těmito třemi etapami vycházely články pouze sporadicky a v malé četnosti.

13.1. První etapa

V první etapě, která trvala od doby spáchání skutku do konce září 1947, se dle grafu č. 6 nejvíce aféře věnovalo Svobodné slovo a Svobodné noviny. Rudé právo se už od počátku atentátu snažilo označit jako viníky národní socialisty, což se také stalo předmětem článků, které vycházely v průběhu září jak v Rudém právu, tak ve Svobodném slově. Lidová demokracie se pokusem o atentát zabývala pouze okrajově.

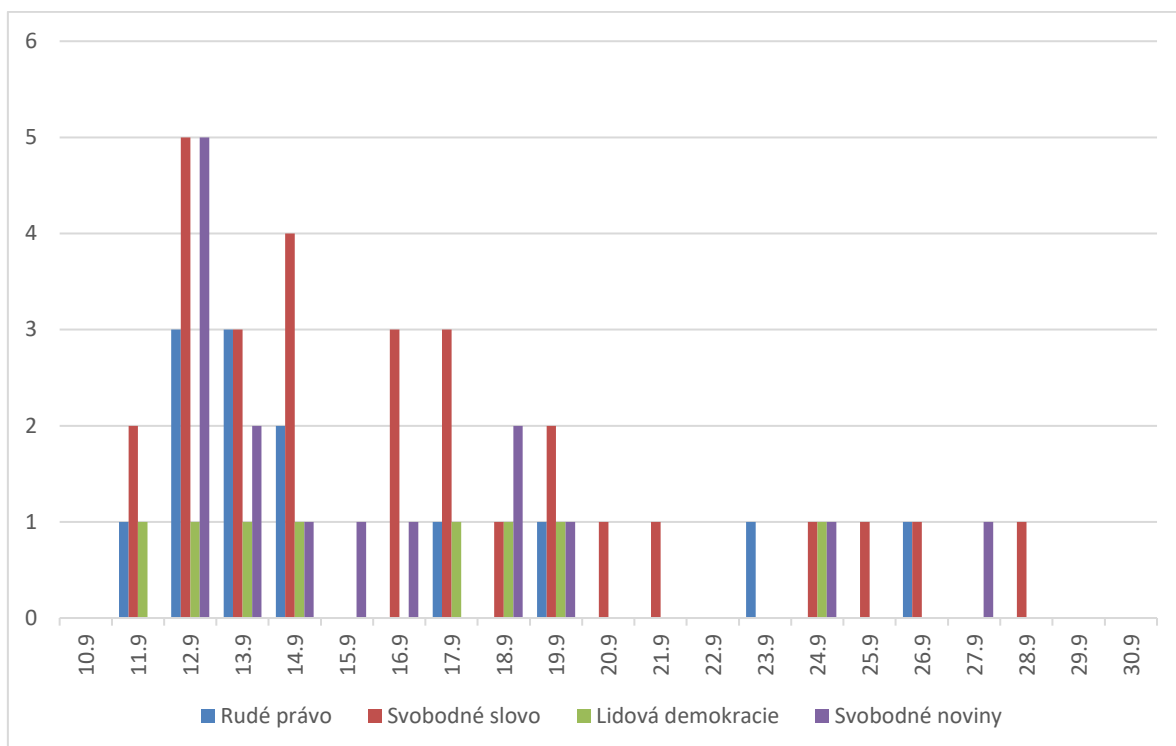
Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 10.09.1947-25.02.1948, r.3-r.4, č. 203-46

Dostupné také z: http://www.digitalniknihovna.cz/cuni_fsv/uuid/uuid:769536bf-f103-48cc-a051-7ad46c00492e

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/uuid/uuid:db19add0-8c59-11e6-bf08-001018b5eb5c>

Svobodné noviny: List Sdružení kulturních organizací. Praha: Orbis, 10.9.1947-25.2.1948, r.3, č.211-r.4, č. 47

Dostupné také z: <https://dnnt.mzk.cz/periodical/uuid:d082e130-5345-11dd-8e7d-000d606f5dc6>

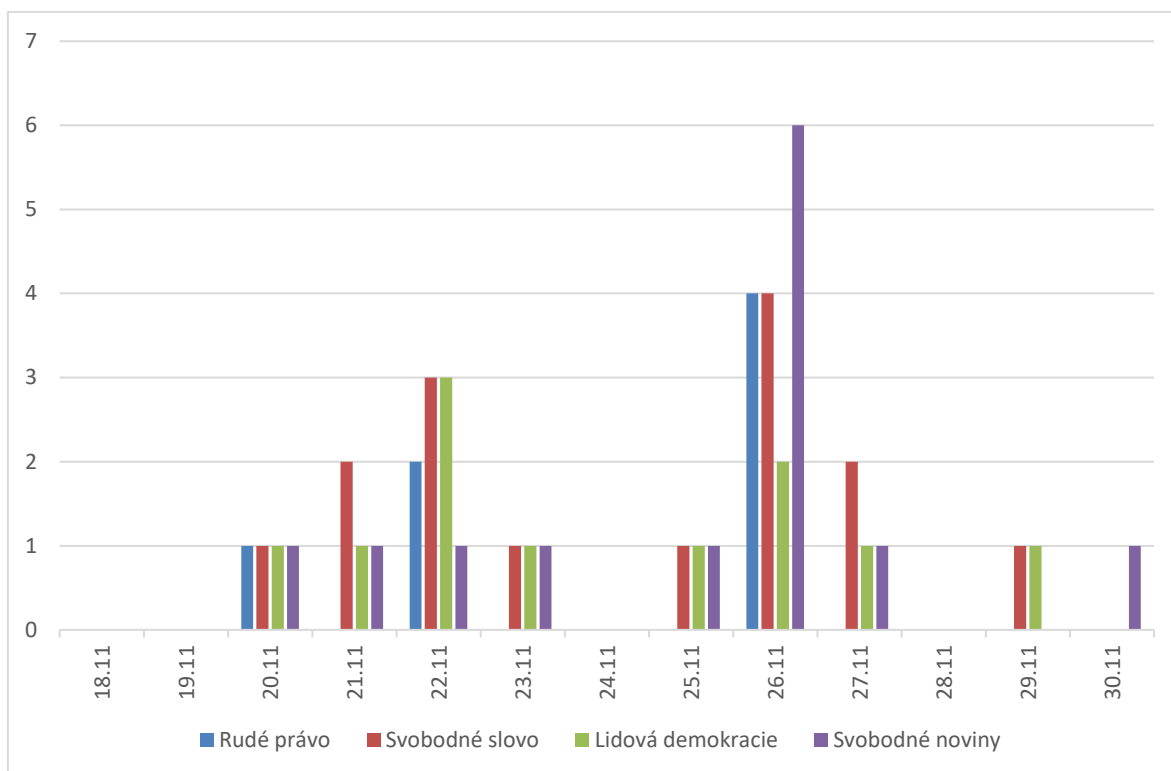

Graf č. 6 – počet článků zabývajících se Krčmaňskou aférou ve vybraném tisku za období od 10. 9. 1947 do 25. 2. 1948.¹⁹⁷

13.2. Druhá etapa

Ve druhé etapě, která trvala od 20. listopadu do konce listopadu 1947, se dle grafu č. 7 opět aféře nejvíce věnovalo Svobodné slovo a Svobodné noviny. Střet mezi komunisty a národními socialisty byl patrný i v této druhé etapě, kdy komunisté označovali paralelní vyšetřování jako zásah do práce bezpečnostních složek a nová fakta vedoucí do Olomoucka záměrně bagatelizovali. Lidová demokracie se těmito novými informacemi zabývala oproti Svobodnému slovo a Svobodným novinám pouze okrajově.

¹⁹⁷ Tamtéž

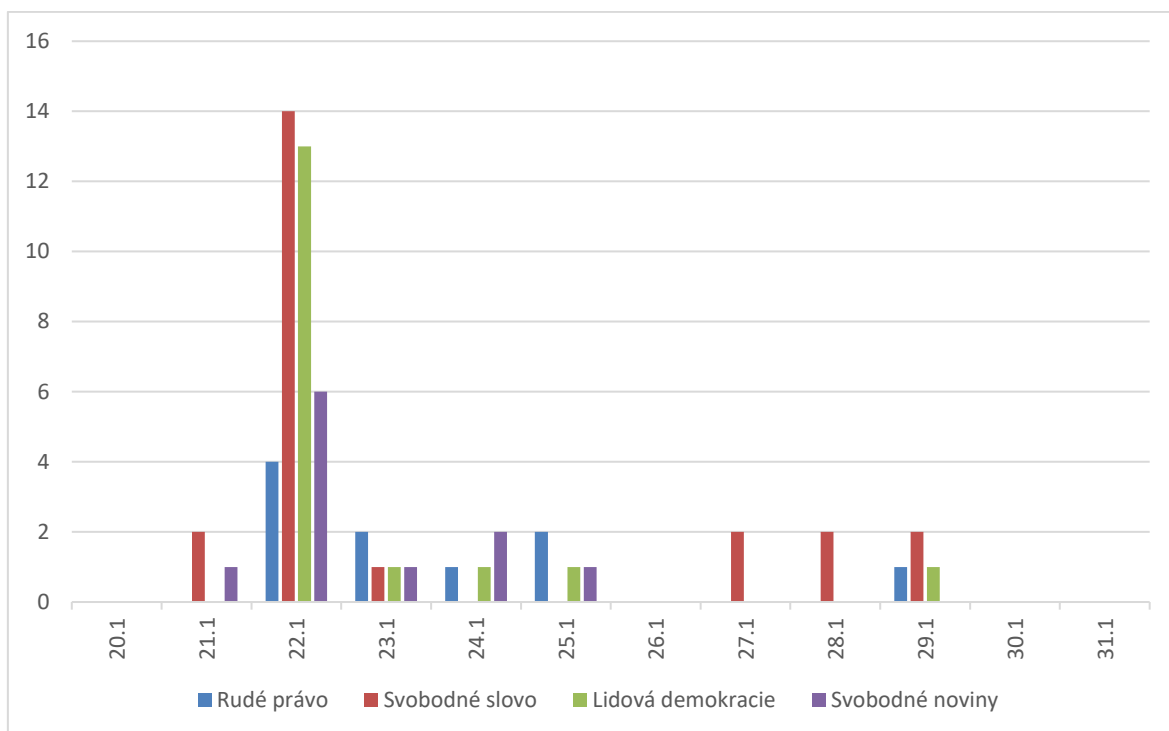

Graf č. 7 – počet článků zabývajících se Krčmaňskou aférou ve vybraném tisku za období od 10. 9. 1947 do 25. 2. 1948.¹⁹⁸

13.3. Třetí etapa

Ve třetí etapě, která trvala od 21. ledna do konce ledna 1948, se dle grafu č. 8 nejvíce Krčmaňské aféře věnovalo Svobodné slovo. Informace o napojení aféry na komunisty vzbudily velký zájem také v deníku Lidová demokracie. I tentokrát došlo na útoky ze strany komunistů, kteří nové informace záměrně zlehčovali a prostřednictvím Rudého práva se snažili co nejvíce zdiskreditovat osoby zapojené do vyšetřování, především ministra Drtinu. Svobodné noviny se oproti ostatním deníkům, vyjma Rudého práva, věnovaly tématu pouze do 25. ledna.

¹⁹⁸ Tamtéž

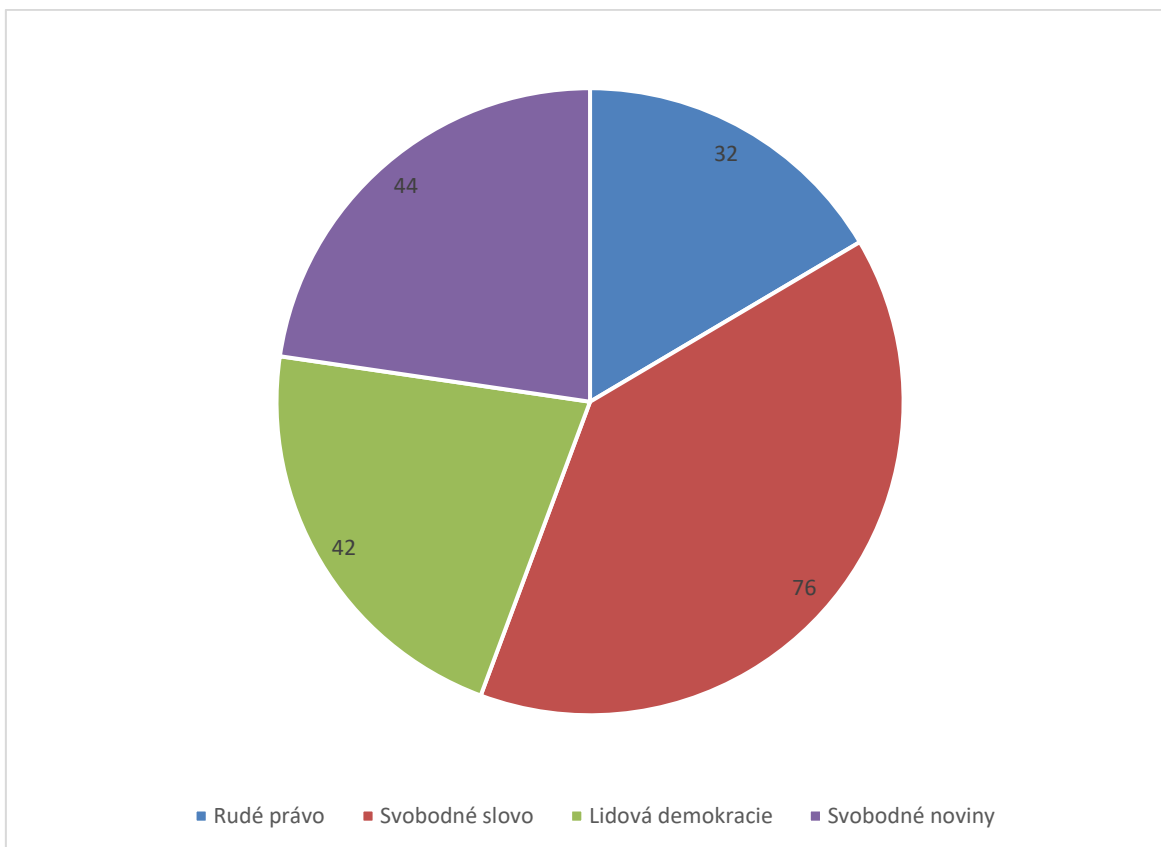

Graf č. 8 – počet článků zabývajících se Krčmaňskou aférou ve Svobodných novinách za období od 10. 9. 1947 do 25.2.1948.¹⁹⁹

13.4.Souhrn

Jak je možné vyčíst z grafu č. 9, tématu Krčmaňské aféry se za celé období nejvíce věnovalo Svobodné slovo, které za vytyčené období vydalo 76 článků. Vzhledem ke zvyšujícímu se napětí v Národní frontě, se protikomunistické tendence projevovaly i v člancích, které se kromě zájmu o faktičnost věnovaly názorovým výměnám s Rudým právem.

¹⁹⁹ Tamtéž

Graf č. 9 – počet článků zabývajících se Krčmaňskou aférou ve vybraném tisku za období od 10. 9. 1947 do 25. 2. 1948.²⁰⁰

Rudé právo, jakožto nejsilnější poválečný deník, nedávalo Krčmaňské aféře příliš velkého prostoru. Za celé vytyčené období vydalo pouze 32 článků, které kromě faktických informací také přinášely domnělé myšlenky a bagatelizaci celého incidentu. Celá aféra pak byla v roce 1947 přehlušena vykonstruovaným protistátním spiknutím na Slovensku ze strany komunistů. Od počátku až do konce časového úseku se kromě bagatelizace snažili komunisté celý tento incident otočit proti národním socialistům a celou věc odsunout na vedlejší kolej.

Deník Lidová demokracie vydal za celé sledované období 42 článků týkající se aféry. Až do ledna 1948 se však deník věnoval aféře pouze okrajově a vydávané články se většinou nacházely na druhé nebo třetí straně. Větší zájem deníku však nastal až s propojením aféry s olomouckým sekretariátem KSČ. I přes protikomunistické tendence v Lidové demokracii se deník věnoval převážně faktickým údajům a oproti ostatním stranickým deníkům, si držel značnou míru vyváženosti.

²⁰⁰ Tamtéž

Svobodné noviny vydaly za sledované období 44 článků věnujících se Krčmaňské aféře. Vzhledem k nestrannosti a politickému odstupu od Krčmaňské aféry přinášely články převážně pouze faktické informace, které doplňovaly vyjádřeními jak komunistů, tak i národních socialistů.

Výsledky provedené kvantitativní analýzy přesně reflektují doposud zjištěné historické skutečnosti o Krčmaňské aféře.

Odras politického napětí se projevil především v Rudém právu a Svobodném slově. Tyto dva deníky přinášely kromě faktických informací také články, ve kterých se vzájemně konfrontovaly.

Pozorovanou zvláštností celé analýzy je perfektní načasování slovenského protistátního spiknutí, které přišlo jen pár dní po atentátu a způsobilo zaplnění značné části mediálního prostoru ve sledovaných denících a určitým způsobem i přehlušení Krčmaňské aféry.

Provedená kvantitativní analýza nabízí poměrně přesné výsledky, jež zapadají do historického kontextu. Ke zpřesnění výsledků, které by reflektovaly přesnou míru mediálního prostoru, by však bylo zapotřebí podrobně přezkoumat rozsah jednotlivých článků. Z tohoto důvodu může docházet v mnou provedené analýze k určité formě zkreslení. Nicméně vzhledem k rozdílnosti formy psaní jednotlivých autorů by i tak docházelo k určité formě zkreslení konečných výsledků.

14. Závěr

Od konce války pracovali komunisté systematicky na převzetí moci v Československu. Zásadními milníky byly zejména Košický vládní program, vítězství ve volbách v roce 1946 a odmítnutí Marshallova plánu. Monopolistické tendence KSČ se brzy odrazily i v politických vztazích s ostatními stranami v Národní frontě.

Nejrůznější uměle vyvolané kauzy, které měly cíleně diskreditovat komunistické oponenty, celou situaci jen zhoršovaly. V roce 1947 se napětí katalyzovalo klimatickými obtížemi spojenými s neúrodou. Odmítnutí Marshallova plánu vedlo ke komunistickému návrhu milionářské dávky, která se stala bouřlivým politickým tématem. V již tak napjaté situaci provedl neznámý pachatel pokus o atentát na nekomunistické ministry, kteří se proti dávce značně vymezovali.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo provést kvantitativní obsahovou analýzu mediálního prostoru Rudého práva, Svobodného slova, Lidové demokracie a Svobodných

novin za období od 10. září 1947 do 25. února 1948.

Práce přináší nový náhled na průběh celé aféry prostřednictvím statistik, zabývajících se četností článků jednotlivých periodik. Výběr stranických deníků a jednoho nestranického umožnil srovnávat přímo zapojená média s těma, která měla větší politický odstup.

V rámci provedené analýzy bylo možné pozorovat, jak vysoký zájem jednotlivá periodika o aféru projevila a kolik mediálního prostoru se článkům dostávalo.

Dle očekávání se nejvíce aféře věnovalo Svobodné slovo, kterého se aféra bezprostředně týkala. Za sledovanou dobu vydal deník z vybraných periodik nejvíce článků, které měly jak informativní, tak z části i protikomunistický charakter. Nicméně se ze strany Svobodného slova jednalo spíše o reakce na útočné články, které od prvního dne publikovalo Rudé právo. Ačkoli bylo Rudé právo největší poválečný deník s nejvyšším nákladem, celé aféře se věnovalo jen okrajově a od prvního dne se celou událost snažilo, nezávisle na informacích od bezpečnostních složek, bagatelizovat a otočit proti národním socialistům. Za povšimnutí rozhodně stojí načasování vykonstruovaného slovenského protistátního spiknutí, které bylo medializováno jen několik dní po pokusu o atentát a určitým způsobem vyplnilo mediální prostor. Rudé právo svoje tvrzení kolem Krčmaňské aféry doplňovalo články, které měly diskreditovat národní socialisty a další politické oponenty.

Na rozdíl od výše uvedených deníků měly Lidová demokracie a Svobodné noviny určitý politický odstup, který byl znát především v soustředění se na faktičnost článků. Nicméně Lidová demokracie začala projevovat větší zájem až s informacemi o napojení aféry na KSČ, což se vzhledem k protikomunistickým tendencím deníku a k prvotnímu vyznění celé aféry jeví přinejmenším jako pozoruhodné.

Nejstabilnějším deníkem byly Svobodné noviny, které o kauze informovaly pravidelně a s důrazem na fakta. Nedílnou součástí článků Svobodných novin byla vyjádření komunistů a národních socialistů. Deníku se podařilo v rámci aféry udržet nadstranickost, která v konečném důsledku posloužila, společně s historickými fakty, jako kontrolní prvek, podle něhož bylo možné pozorovat nadhodnocování nebo podhodnocování aféry ostatními deníky.

V rámci historického kontextu analýza potvrzuje doposud zjištěné informace o průběhu vyšetřování a o vzrůstajícím napětí mezi národními socialisty a komunisty na přelomu let 1947 a 1948. Zvláštností však zůstává prvotní reakce Rudého práva, které se od počátku snažilo celou událost zdiskreditovat. Je tedy otázkou, zda úmyslná diskreditace aféry byla za účelem pouhého odvrácení pozornosti od skutku, který zahrnoval pouze nekomunistické ministry, jenž hlasitě kritizovali milionářskou dávkou, a který by mohl v konečném důsledku

veřejného mínění směřovat proti komunistům, anebo se jednalo o promyšlenou součást celé aféry. S ohledem na vzrůstající politické soupeření uvnitř Národní fronty a na možnost, že by celý incident přehlušil propracovanou komunistickou propagandu týkající se milionářské dávky, se varianta pouhého odvrácení pozornosti jeví jako nejpravděpodobnější. Nicméně vzhledem k průběhu vyšetřování, které bylo přerušeno únorovými událostmi, můžeme prozatím jen spekulovat o pachateli a o tom, zda atentát proběhl s vědomím celostátního vedení KSČ, anebo zda se jednalo o individuální jednání extrémistické buňky KSČ z Olomoucka.

Po provedení uvedené analýzy jsem dospěl k závěru, že ačkoliv Krčmaňská aféra byla ojedinělým případem svého druhu v československé historii, tak s ohledem na mediálně rušné období na přelomu let 1947 a 1948, se stala jen jednou z mnoha kauz zvětšujících již tak napjaté vztahy uvnitř Národní fronty. Únorové události pak celou aféru, stejně jako mnoho jiných, otočily proti osobám, které se staly pro komunisty nepohodlnými.

Summary

In my bachelor's thesis, I focused on the Czechoslovak press coverage of the Krčman affair. The work is divided into two parts. The first part deals with the social historical context of post-war Czechoslovakia, the status of the press and the Krčman affair. The second part of the work uses quantitative content analysis to examine contemporary Czechoslovak periodicals *Rude pravo*, *Svobodne slovo*, *Lidova demokracie* and *Svobodne noviny*.

The aim of my bachelor's thesis is to find out what was the extent of coverage of the affair in the individual dailies between 25 September 1947 to 25 February 1948. The results of individual analyses are compared and later confronted with facts known to date.

The analysis confirms the historical facts of political tensions on post-war Czechoslovakia. Although the Krčman affair was an unique case on Czechoslovak history it did not receive as much media and investigative space as other cases.

Použitá literatura

Prameny

Denní tisk

Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové. Praha: Nakladatelství Lidová demokracie, 10.09.1947-25.02.1948, r.3-r.4, č. 203-46

Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa. Praha: Komunistická strana Československa, 10.9.1947-25.2.1948, č. 211-47

Svobodné slovo: list Československé strany socialistické, Pražské vydání. Praha: Československá strana socialistická, 10.9.1947-24.2.1948, č. 211-64

Svobodné noviny: List Sdružení kulturních organizací. Praha: Orbis, 10.9.1947-25.2.1948, r.3-4, č.211-47

Ostatní

Dekret presidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech. In: Praha, 9/1945, Dekret 16/1945 Sb.

Dekret presidenta republiky o trestání některých provinění proti národní cti. In: Praha, 57/1945, Dekret 138/1945 Sb.

Košický vládní program. 3. vyd. (v. vyd. Praha: Svoboda, 1974. program nové československé vlády Národní fronty Čechů a Slováků : podle podepsaného originálu doplněného a schváleného na 1. zasedání vlády 5. dubna 1945 v Košicích.

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. Praha. 149. Zákon o národní bezpečnosti.

Sekundární literatura

BEDNAŘÍK, Petr. Český tisk v letech 1945–1948. *Končelík, Jakub–Köpplová.* 2004

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií.* Vyd. 1. vyd. Praha: Grada, 2011. od počátku do současnosti. ISBN 978-80-247-3028-8.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií.* 2., uprave. vyd. Praha: Grada, 2019. od počátku do současnosti. ISBN 978-80-271-0553-3.

CHURAŇ, Milan. *Kdo byl kdo v našich dějinách ve 20. století. Díl I. (A-M).* Praha: Libri, 1998. ISBN 80-85983-44-3.

DOUDĚRA, Karel et al. *Naše Rudé právo.* 1. vyd. Praha: Rudé právo, 1980.

- DRTINA, Prokop. *Československo - můj osud*. 1. vyd. vyd. Praha: Melantrich, 1992.
Československo můj osud: Svazek 2 / Kniha 1. ISBN 80-7023-114-9.
- DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Politikové na útěku*. 1. vyd. vyd. Praha: Epoque, 2004. osudy změněné 25. únorem 1948. ISBN 80-86328-39-2.
- DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Smrt pro tři ministry*. Vyd. 2. (v. vyd. Třebíč: Akcent, 2000. ISBN 80-7268-049-8.
- HANZALÍK, František. *Únor 1948: výsledek nerovného zápasu*. 1. vyd. Praha: Prewon, 1997. ISBN 80-238-1816-3.
- JASOVSKÝ, Ladislav. *Marshallův plán - pokračování Trumanovy doktríny*. In: DEJMEK, Jindřich a Marek LOUŽEK, ed. *Marshallův plán: šedesát let poté : [sborník textů]*. Vyd. 1. vyd. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007. ISBN 978-80-86547-72-5.
- JUDT, Tony. *Poválečná Evropa: historie po roce 1945*. V Praze: Slovart, 2008. historie po roce 1945. ISBN 978-80-7391-025-9.
- KALOUS, Jan. *Jan Masaryk (1886-1948)*. In: BOHÁČ, Lubomír. *Jan Masaryk: (úvahy o jeho smrti)*. V Praze: XYZ, 2010. ISBN 978-80-7388-332-4.
- KALOUS, Jan. *Nový, či staronový bezpečnostní aparát? Sbor národní bezpečnosti na scéně*. In: KALOUS, Jan a Pavel ZEMAN, ed. *1945: konec války a obnova Československa*. 1. vyd. vyd. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2018. ISBN 978-80-88292-08-1.
- KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948 1. část*. 1. vyd. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. ISBN 80-04-25699-6.
- KAPLAN, Karel. *Nekrvavá revoluce*. 1. vyd. v. vyd. Praha: Mladá fronta, 1993. ISBN 80-204-0145-8.
- KAPLAN, Karel. *Protistátní bezpečnost*. 1. vyd. vyd. Praha: Plus, 2015. 1945-1948 : historie vzniku a působení STB jako mocenského nástroje KSČ. ISBN 978-80-259-0364-3.
- KAPLAN, Karel a Pavel PALEČEK. *Komunistický režim a politické procesy v Československu*. 2. vyd. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2008. ISBN 978-80-7364-049-1.
- KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-698-8.
- KOSATÍK, Pavel. *Čeští demokraté*. Vyd. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 2010. 50 nejvýznamnějších osobností veřejného života. ISBN 978-80-204-2307-8.
- KRÁTKÝ, Karel. *Marshallův plán*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. příspěvek ke vzniku studené války. ISBN 978-80-7380-185-4.

- LITERA, Bohuslav. Od Jalty k začátkům studené války. *Slovanský přehled* 81. 1995, roč. 2
- MICHÁLEK, Slavomír. *Postoj USA k odmítnutí Marshallova plánu v ČSR*. In: DEJMEK, Jindřich a Marek LOUŽEK, ed. *Marshallův plán: šedesát let poté* : [sborník textů]. Vyd. 1. vyd. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007. ISBN 978-80-86547-72-5.
- NOVOTNÝ, Lubomír. *Krčmaňská aféra*. 1. vydání. vyd. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, 2017. tajemný pokus o atentát na československé ministry. ISBN 978-80-7053-316-1.
- PERNES, Jiří. *Svět Lidových novin 1893 - 1993*. 1. vyd. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1993. Stoletá kapitola z dějin české žurnalistiky, kultury a politiky. ISBN 80-7106-056-9.
- PRAŽÁK, Václav. *Nechanice*. 1. vyd. vyd. Hradec Králové: GARAMON, 2003. obrázky z historie a života města. ISBN 80-86472-14-0.
- RYCHLÍK, Jan. *Češi a Slováci ve 20. století*. Vydání ve. vyd. Praha: Vyšehrad, 2015. spolupráce a konflikty 1914-1992. ISBN 978-80-7429-631-4.
- SCHULZ, Winfried a Irena REIFOVÁ. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 3., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1980-4.
- SMETANA, Vít. *Boj za obnovu a poválečné zajištění Československa na velmocenské šachovnici v létech 1939-1943*. In: HRBEK, Jaroslav. *Draze zaplacená svoboda: osvobození Československa 1944-1945*, Praha: Paseka, 2009. Vyd. 1. vyd. Praha: Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-974-1.
- STANĚK, Tomáš. *Perzekuce 1945*. Vyd. 1. vyd. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1996. ISBN 80-85241-99-4.
- TOMEK, Prokop. Případ Dr. Doležel a spol. - vazební podmínky osob "Případu Krčmaň". *Securitas imperii*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování činnosti Státní bezpečnosti ve Vydavatelství a nakladatelství Ministerstva vnitra České republiky, 2001, s. 12–28. ISSN 80-85821-93-11804-1612.
- TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*. Vyd. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.
- TŮMA, Oldřich. *Odmítnutí Marshallova plánu - tragikomedie plná omylů*. In: DEJMEK, Jindřich a Marek LOUŽEK, ed. *Marshallův plán: šedesát let poté* : [sborník textů]. Vyd. 1. vyd. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007. ISBN 978-80-86547-72-5.
- VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989*. 1. vyd. vyd. Praha: Libri, 2000. vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku : 1944-1989. ISBN 80-85983-82-6.
- Košický vládní program*. 3. vyd. (v. vyd. Praha: Svoboda, 1974. program nové československé

vlády Národní fronty Čechů a Slováků : podle podepsaného originálu doplněného a schváleného na 1. zasedání vlády 5. dubna 1945 v Košicích.

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé. Praha. 149. Zákon o národní bezpečnosti.

TV pořady

NOVOTNÝ, Lubomír, *Bomby pro ministry.* In: *Historie.cs* [online], 2017, 19:00 Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10150778447-historie-cs/217411058220025/>

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Aleš Peška

E-mail:

60548278@fsv.cuni.cz

Studijní obor:

Soudobé dějiny

Semestr a školní rok zahájení práce:

5. semestr, 2020/2021

Semestr a školní rok ukončení práce:

6. semestr, 2020/2021

Vedoucí bakalářského semináře:

doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.

Vedoucí práce:

PhDr. Oldřich Tůma Ph.D.

Název práce:

Mediální reflexe Krčmaňské aféry v československém tisku

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):

Bakalářská práce se věnuje neúspěšnému pokusu o atentát z roku 1947, který byl proveden na nekomunistické ministry Petra Zenkla, Prokopa Drtinu a Jana Masaryka. Práce pomocí kvantitativní obsahové analýzy zkoumá dobová československá periodika Rudé právo, Svobodné slovo, Lidovou demokracii a Svobodné noviny. Pro účely této práce byla záměrně vybrána největší stranická tištěná média. Jako kontrolní prvek analýzy byly zvoleny již zmiňované nestranické Svobodné noviny. Cílem této bakalářské práce, je zjistit jakého množství prostoru se Krčmaňské aféře dostávalo v jednotlivých denících za období od 10. září 1947 do 25. února 1948.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max 10 řádek):

Původním záměrem bakalářské práce bylo provedení kvantitativní obsahové analýzy na více aférách, které v proběhly v Československu v průběhu roku 1947. Práce však dospěla ke konečné konkretizaci jedné vybrané aféry, která doposud nebyla zcela objasněna, tedy ke *Krčmaňské aféře*. Do analýzy byl původně zařazen i deník *Právo lidu*, který však nebyl z pandemických důvodů dostupný.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

1. Úvod
2. Poválečné Československo
3. Komunistické upevňování moci v letech 1945-1948
4. Od Marshallova plánu k atentátu
5. Atentát na nekomunistické ministry
6. Komunistická diskreditace oponentů
7. Československý tisk v letech 1945-1948
8. Metoda výzkumu
9. Krčmaňská aféra v Rudém právu
10. Krčmaňská aféra ve Svobodném slově
11. Krčmaňská aféra v Lidové demokracii
12. Krčmaňská aféra ve Svobodných novinách
13. Srovnání médií
14. Závěr

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max 30 hlavních titulů)

Lidová demokracie: orgán Československé strany lidové

Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa

Svobodné slovo: list Československé strany socialistické

Svobodné noviny: List Sdružení kulturních organizací.

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. Dějiny českých médií.

DVOŘÁKOVÁ, Zora. Smrt pro tři ministry.

JUDT, Tony. Poválečná Evropa.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945-1948 1. část*

KAPLAN, Karel. Nekrvavá revoluce.

KONČELÍK, Jakub, et al., *Analýza obsahu mediálních sdělení*, Praha: Karolinum, 2011

KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. Dějiny českých médií 20. století.

NOVOTNÝ, Lubomír. *Krčmaňská aféra: tajemný pokus o atentát na československé ministry*. Olomouc: Vědecká knihovna v Olomouci, 2017.

TRAMPOTA, Tomáš a Martina VOJTĚCHOVSKÁ. *Metody výzkumu médií*.

VYKOUKAL, Jiří, Bohuslav LITERA a Miroslav TEJCHMAN. *Východ: vznik, vývoj a rozpad sovětského bloku: 1944-1989*. Praha: Libri, 2000.

Podpis studenta a datum

Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce PhDr. Oldřich Tůma Ph.D.		
Vedoucí bakalářského semináře doc. PhDr. Jiří Vykoukal, CSc.		
Garant oboru PhDr. Jaroslav KUČERA, CSc.		